

**KÜRESEL MALİ KRİZİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE
ETKİLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN VERİ
ZARFLAMA ANALİZİ İLE
BİLANÇOYA DAYALI MALİ ETKİNLİK ANALİZİ**

Yaprak Sevil COŞKUN

Zeynep BALATAN

***EGE ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
İŞLETME BÖLÜMÜ***

12. İKTİSAT ÖĞRENCİLERİ KONGRESİ

7- 8 Mayıs 2009

İzmir

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	5
2. Küreselleşme.....	6
2.1. Küreselleşme Alanları.....	7
2.1.1. Küresel Üretim.....	7
2.1.2. Küresel Ekonomi.....	7
2.2. Küreselleşme ve Finans Piyasalarına Etkisi.....	8
3. Finansal Krizler.....	8
3.1. Finansal Kriz Tanımları.....	9
3.2. Finansal Krizlere Neden Olan Faktörler.....	10
3.2.1. Aşırı Borçlanma.....	10
3.2.2. Uluslar Arası Sermaye Hareketleri.....	10
3.2.3. Enflasyon.....	10
3.2.4. Döviz Kuru Politikası.....	11
3.3. Finansal Krizlerle Küreselleşme Arasındaki İlişki.....	11
4. Başlıca Dünya Krizleri.....	12
4.1. 1992-1993 Yıllarındaki Avrupa Döviz Kuru Mekanizması Krizi.....	12
4.2. 1994-1995'teki Latin Amerika Krizleri.....	13
4.3. Asya Krizi.....	13
4.4. Rusya Krizi.....	14
4.5. Arjantin Krizi.....	14
5. Küresel Finansal Kriz.....	15
5.1. 2008 Mortgage Krizinin Nedenleri.....	16
5.2. Kredi Krizinin Küresel Mali Krize Dönüşümü.....	16
5.3. Küresel Mali Krizin Dünya Finans Piyasalarına Etkisi.....	17
5.4. Ülkelerin Küresel Mali Kriz Karşısında Aldıkları Önlemler.....	19
5.5. Finansal Krizlerin Bankacılık Sektörüne Etkileri.....	21
5.6. Krizlerin Bankacılık Sistemini Etkileme Mekanizması.....	22
5.7. Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma.....	23
5.7.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması.....	23
5.7.2. TMSF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması.....	24
5.7.3. Özel Bankacılık Sisteminin Yapılandırılması.....	24
5.8. Yeniden Yapılandırma Programının Sonuçları.....	25

6. Veri Zarflama Analizi.....	26
6.1. Giriş.....	26
6.2. Literatür İncelemesi.....	26
6.3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	27
6.4. Analiz.....	28
6.5. Veri Zarflama Analizi.....	28
6.5.1. CCR – BCC Modeli.....	30
6.5.2. Malmquist TFP Endeksi.....	32
6.6. Bankacılık Sektöründe Girdi ve Çıktıların Belirlenmesi.....	32
6.7. Modelin Uygulanması ve Çözümlemesi.....	33
6.8. Değerlendirme.....	36
7. Sonuç.....	37
Ek- 1.....	39
Kaynaklar.....	46

Tablo Listesi

Tablo 1. Çeşitli Ülkelerde Bazı Finansal Kuruluş İflasları.....	18
Tablo 2. Ülkelerin Aldıkları Önlem Kategorileri.....	19
Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Bankalar Listesi.....	33
Tablo 4. 2003- 2008 Yılları Arasında Bankaların Etkinlik Değerleri.....	34

**KÜRESEL MALİ KRİZİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ VE TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN VERİ ZARFLAMA ANALİZİ İLE
BİLANÇOYA DAYALI MALİ ETKİNLİK ANALİZİ**

Yaprak Sevil COŞKUN

Zeynep BALATAN

Ege Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

ÖZET

Güçlü ve istikrarlı bir ekonominin varlığı; doğru yapılandırılmış güçlü bir ulusal para ve güvence altına alınmış sağlam bir finansal sektör ile mümkündür. Bankacılık sektörü, bu yapıyı oluşturma konusunda anahtar sektör niteliğindedir.

Finansal krizlerin küresel ekonomiler için önemli bir yeri bulunmaktadır. Yaşanan küresel krizler ulusal ekonomiler için ciddi sonuçlar yaratmaktadır. Ayrıca küreselleşmenin etkisi ile uluslararası finans piyasaları bütünleşmekte ve bununla beraber kriz diğer ülkelere daha kolay yayılmaktadır.

Her ne kadar ülkelerin bankacılık sektörlerinin uluslararası krizlerden etkilenmemesi, bağımsızlık kazanması mümkün görünmese de, Türkiye geliştirmekte olan ülkeler içinde bankacılık yapısıyla bu konuda güçlü ülkelere biri konumunda bulunmaktadır. Ülkedeki sağlam bankacılık sektörü özellikle 2001 krizinden sonra alınan ekonomik önlem ve yapılandırmalar sonucunda yaşanan küresel mali krizden Türkiye' nin az zararla çıkmasında önemli rol oynamıştır.

Bu çalışmada, küresel mali krizin dünya bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinden yola çıkılarak krizin Türk bankacılık sektörüne etkileri incelenmektedir. Ayrıca sektörün veri zarflama analizi ile bilançoya dayalı mali etkinlik ve verimlilik analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Küresel mali kriz, bankacılık sektörü, veri zarflama analizi.*

1. GİRİŞ

Küreselleşme; milli, ekonomik, politik, kültürel yapının bir dizi uluslararası gelişme ile koalisyonudur ve ülkelerin birbirini etkilemesini sağlamaktadır. Bu etkileşimin finansal karakterli işlem ve davranışlara yansımaları, teknolojik gelişmeler katkısıyla meydana gelmekte ve kullanımındaki farklı haberleşme teknolojileri ile bankacılık sektöründe etkili olmaktadır.

Dünyada 2006 yılında Amerikan mortgage (tutsat) piyasasındaki geri ödeme sorunları şeklinde başlayan kriz 2007 ve 2008 yıllarında küresel bir likidite ve kredi krizine dönüşerek piyasalardaki ‘güven’ unsuruna zarar vermiştir. Ayrıca 2008’de dev finans şirketlerinin iflası ile bankacılık ve finans alanlarında da yeni bir kriz olarak karşımıza çıkmış, borsalarda dramatik düşüşler ve kurlarda ciddi yükselişler görülmüştür.

Sermaye yeterliliği bakımından sağlam yapıya sahip, 2001 krizini etkili yeniden yapılandırmalarla atlattığı, dünyadaki benzeri işleyen bir mortgage piyasasına sahip olmayan ülkemiz bankacılık sektörü, küresel mali krizden farklı şekilde etkilenmiştir. Türk bankaları için bu noktada tek sorun özellikle 2009 yılından itibaren ekonomik büyümedeki yavaşlama ve bankaların dışarıdan aldıkları fonların maliyetlerindeki artış olarak hissedileceği öngörülmektedir.

Gelişen piyasa ekonomilerindeki risk ve getirilerin; güçlü makroekonomik politikalar, sağlıklı bir bankacılık sektörü ve devlet yönetiminde şeffaflık gibi bir ülkenin getirilerini arttırıp risklerini azaltan güçlü yapısal faktörlere bağlı olduğu tespit edilmiştir.

İstikrar içinde, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasındaki temel etkenler; nüfus artışı ve doğal kaynaklar yanında teknolojik yenilikler ve sermaye birikimidir. Finansal sektör büyüme sürecinde önemli bir rol oynar. Çünkü sermaye birikiminin sağlanması; hem finansal kaynakların toplanmasının ve kullanılmasının hem de yeni teknolojilerin yaratılmasının önemli bir parçasıdır.

Finansal sektörün varlığı bilginin ve kaynakların toplanması, değerlendirilmesi ve aktarılmasının maliyetini düşürür, tasarruf sahipleri ve yatırımcılar için etkinliği ve verimliliği sağlarlar; bu da büyümeyi olumlu yönde etkiler. Finansal sektör birçok ekonomik işlevi daha düşük maliyetle ve daha etkin olarak görür.

Bu çalışmada, küresel finansal krizin Türkiye bankacılık sektörü üzerine olan etkileri incelenecek ve kriz yaratan faktörleri azaltıcı politika seçeneklerinin tespiti amaçlı analizler yapılacaktır.

2. KÜRESELLEŞME

Siyasi, ekonomik hatta ahlaki değerlerde ülkesel ve bölgesel farklılıkları ortadan kaldırarak ortak bir sistem ve değer yaratmaya çalışan küreselleşme hareketi 20.yy'a damgasını vuran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir süreç olarak algılayabileceğimiz bu olgunun temelini "ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bağlantılı olguları içeren, bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılması" bulunmaktadır.

Bu sürecin en önemli etkeni ve aynı zamanda da sonucu küresel sermaye hareketleridir. Karşımıza çeşitli formlarda çıkan bu yabancı sermaye hareketleri, son on sene içerisinde yaşanan dünya krizleri ile bir bütün oluşturmaktadır (<http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>).

1980'li yıllardan itibaren insanlık, tarihinin kritik dönemlerinden birisini yaşamaya başlamıştır. Bu yeni dönemi iki önemli olay karakterize etmektedir. Bunlardan birisi 1900'lü yılların bitmesi ile 2000'li yıllara yaklaşmamız; ikincisi ise soğuk savaşın sona ermesi ile iki kutuplu dünyamızın ABD'nin başını çektiği tek kutuplu dünya haline gelmesidir. Bu dönem farklı düşünürlerce yenedünya düzeni, büyük dönüm noktası, tarihin sonu, bilgi çağı, küreselleşme gibi kavramlarla da isimlendirilmektedir(Turan,1994:1).

Küreselleşme bir anlamda, milli ekonomik, politik, kültürel yapının bir dizi ulus ötesi gelişme ile koalisyonudur ve bir ideoloji olarak da her ülkenin bir diğerini etkilemesini sağlamaktadır(Mittelman,1997:3). Bu etkileşimin finansal karakterli işlem ve davranışlara da yansımaları avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmektedir.

Küreselleşmeyi kavramak için soğuk savaş sonundaki esaslı değişimleri içeren uluslararası politik ekonomiyi anlamak gerekmektedir. Küreselleşmenin en önemli gelişmeleri olarak üretimin yeniden tasarlanması, diğer ülkelerdeki teknolojik hamlelerin yeniden yorumlanması, aynı tür tüketim mallarının bütün dünyada kullanıma başlanması, finansal piyasaların yaygınlaşması; nüfusun güney ve doğudan batıya olduğu kadar, güneyin kendi içinde de yoğun bir hareketlilik göstermesi, sıkı komşuluk bağlarının yerini göçmenlerle mukimler arasındaki ihtilaflara terk etmesi ve demokrasi taleplerinin yaygınlık kazanması sayılabilmektedir(Mittelman,1997:2).

Küreselleşme kavramıyla ifade edilen sürecin iki bileşeni bulunmaktadır. Bir tanesi sermaye birikimi süreci ile ilgilidir. Burada esas olan sermaye dolaşımının serbestleşmesi, hacminin artması, hızlanması, yaygınlaşması ve yeni yatırım araçlarının devreye girmesidir. Küreselleşmenin esas itici gücü budur ve son on yıl boyunca finansal piyasalar ufuklarını daha evvel hiç görülmemiş derecede genişletmişlerdir(Freeman,1998;56).

2.1. KÜRESELLEŞME ALANLARI

Küreselleşmenin karşımıza çıkan iki alanı bulunmaktadır. İlk alan üretimin küreselleşmesidir. Üretimin küreselleşmesi sermayenin üretim alanı olarak dünyayı bir bütün olarak değerlendirmesi, küreselleşmiş üretim sisteminin parçalarını maliyet avantajı açısından optimum bölgelerde gerçekleştirmesidir. İkinci alan ise finansın ve de dolayısı ile ekonominin küreselleşmesidir.

Ekonomik küreselleşme, özellikle 20. yy' da GATT, WTO, IMF ve WB gibi uluslararası kuruluşların katkıları ile ekonomik liberalleşmeyi hızlandırarak tüm dünyada piyasa ekonomisinin kabul görmesini sağlamaya çalışmıştır. Oluşturulan bu piyasa ekonomisi ile ucuz işgücü ve hammadde kaynaklarına doğru sermaye ve teknoloji hareketlerinin hızlandığı görülmektedir (<http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>).

2.1.1. KÜRESEL ÜRETİM

Globalleşme sürecinde global üretim ortaya çıkmıştır. Global piyasaya yönelik olarak gerçekleştirilen global üretim, organizasyonu farklı ülkelerdeki parçalardan oluşan bir sistemdir. Söz konusu organizasyonda üretimin her bir parçası maliyet, üretim faktörü, fırsat maliyetleri bakımından değişik üretim bölgelerinde gerçekleştirilmektedir (<http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>).

2.1.2. KÜRESEL EKONOMİ

Finansın küreselleşmesi ve de dolayısı ile ekonomilerin küreselleşmesi ise 1950'li yıllarda bu konuda gelişmiş Kuzey tarafından oluşturulmaya başlansa da özellikle teknolojik ilerlemelerin de hız kazandığı 1980'li yıllarda etkisini çok daha fazla göstermiştir. Paranın yönü bu tarihlerden itibaren tüm askeri ve siyasi güçlerden bağımsız olarak karlılığın yüksek olduğu odaklara doğru hareket etmeye başlamıştır. Devamlı bir hareket halinde olan sıcak para özellikle “emerging markets” olarak adlandırılan gelişmekte olan piyasalara girdiği bir anda ülke ekonomisini ve reel sektörü hızlı bir şekilde refaha ulaştırıp ekonomik açıdan

büyümesine olanak sağlarken; ülkeden çıkması ile reel sektör de dahil olmak üzere ülkenin tüm alanlarında aynı hızda bir etkiye neden olmakta ve ülkelerin büyük kriz ve darboğazlar ile karşılaşmalarına neden olmaktadır (<http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>).

20. yy ile birlikte daha hızlı dönmeye başlayan dünya, rekabet olanaklarını arttırarak sermayenin reel anlamda da daha ucuz, daha kaliteli ve daha çeşitli mal ve hizmet imkanı verebilecek merkezlere hızla hareket etmesine olanak sağlamıştır. Dünyanın herhangi bir köşesindeki alıcı ve satıcıların birbirlerine kolayca ulaşabildiği ortamlarda artan üretim beraberinde getirdiği pazarlama teknikleri ile toplumdaki tasarruf eğilimini tüketime çevirmiştir. Artan tüketim ve üretim bir sarmal şeklinde birbirini hızlandırarak ekonomik küreselleşmenin yaygınlaşmasına ve de hızlanmasına neden olmuştur (<http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>).

Ekonomik küreselleşme sürecinin temelinde mal ve sermaye hareketlerinin serbest dolaşımının yanı sıra hizmet ve işgücünün de serbest dolaşımı bulunmasına rağmen; hem sanayileşmiş kuzey ülkelerinde hem de gelişen güney ülkelerinde yüksek oranlara varan işsizlik olgusu işgücünün serbest dolaşımına çeşitli kısıtlamalar getirmiştir (<http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>).

2.2. KÜRESELLEŞME VE FİNANS PİYASALARINA ETKİSİ

Küreselleşme süreci finansal piyasalarla ilgili bir takım zorlukları da beraberinde getirmektedir. Öncelikle küresel finansal sistemdeki gelişmeler ikili bir yapı ortaya çıkarmıştır; bir tarafta üretilmiş mal ve hizmetlerin ticaretinin yapıldığı reel ekonomi, diğer tarafta ise para tüccarları ile spekülâtörlerin yer aldığı kumarhane dünyası yer almaktadır (Axford,1995:108). Çünkü küreselleşme ile birlikte bütün dünyada finansal sektör, sanayinin; rantiyeler de yatırımcıların önüne geçmiştir. Gelir paylaşımında da sermayenin emeğe baskınlığı artmış ve kar payları yükselmiştir (Bal,98:99).

3. FİNANSAL KRİZLER

Gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) siyasi sistemlerini demokratik hale getirmeye çalışmakta olup, bu sistemle uyumlu olarak çalışan serbest piyasa ekonomisini benimsemektedirler. 1990'larla birlikte piyasa ekonomisine geçilirken hem büyük zorluklar hem de büyük fırsatlar doğmuştur. Daha önce sadece bir ülke, devletin hemen hemen ekonominin tüm yönlerini kontrol altına almış olduğu bir durumdan, tercihlere yönelik

kararların piyasalar yolu ile oluştuğu bir duruma geömek için planlı bir girişimde bulunmuştur (Stiglitz, 2002:160).

Finansal serbestleşme ile ilgili yapılan tanımlar içerisinde aşağıda belirtilen tanım bu hareketlerin teknik anlamdaki tüm yönlerini ifade etmektedir.

“Gelişmekte olan ölkeler, mali sistemlerini serbestleştirmek amacıyla bir dizi reformlar yapmışlardır. Bunların en önemlileri, faiz oranlarının serbest bırakılarak kredi tavanlarının kaldırılması, bankaların Merkez Bankasında tutmak zorunda oldukları mevduat munzam karşılık oranlarının indirilmesi ya da tamamen kaldırılması, bankacılık sektörünün hem yabancı hem de yerleşiklere açılması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesidir” (Güloğlu ve Altunoğlu, 2002:3).

3.1. FİNANSAL KRİZ TANIMLARI

Finansal krizler için çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bunlardan Mishkin (1996:1-2) göre, “Finansal kriz, verimli yatırım olanaklarına sahip finansal piyasaların ahlaki tehlike ve ters seçim problemlerinin gittikçe kötüleşmesi nedenleriyle, fonları etkili biçimde kanalize edememesi sonucu ortaya çıkan doğrusal olmayan bozulmadır.”

Öte yandan, Paul Krugman krizin belirli bir tanımının bulunmadığını öne sürerken, Edward ve Santanella ise krizleri paranın değerindeki belirgin bir düşüşe bağlamıştır. Bunların dışında kalanlar ise krizleri paranın değerindeki düşüşe ve uluslararası rezervlerin ciddi biçimde tükenmesine bağlamışlardır (Edwards, 2001:29).

Güney Amerika, Güney Asya ve Rusya krizlerine kadar ekonomi literatüründe çeşitli kriz tanımlamaları ve teorileri mevcut iken, krizlerle birlikte de bu bölgeler iktisatçılar ve politika belirleyiciler için deneysel bir laboratuvar olmuş, bunlardan önemli dersler çıkarılmıştır (Eröel, 2000:1).

Finansal krizlerin önemli etkilerinin bulunması ve bu etkilerin de ölkeleri ekonomik, sosyal siyasi yönden etkilemesi krizlerin tanımlanmasını ve nedenlerinin açıklanmasını gerekli kılmıştır.

3.2. FİNANSAL KRİZLERE NEDEN OLAN FAKTÖRLER

3.2.1. AŞIRI BORÇLANMA

Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan kamu harcamalarına dayalı genişletici maliye politikaları finansal krizin en önemli nedenlerinden birisidir. Kamu kesimi borçlanma gereğinde ortaya çıkan aşırılık ülkelerde yatırım yapan kişi ve kurumlar için geleceğe yönelik belirsizlik riskini artırmaktadır (Arıcan, 2002:25).

3.2.2. ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLERİ

Finansal küreselleşmenin hızlanması ve özellikle 1990'lı yıllardan sonra uluslar arası sermayenin dünya ölçeğinde serbestçe dolaşma imkanını bulması nedeniyle, dünyada ekonomik krizlerin arttığı gözlenmektedir. Dolayısıyla, uluslar arası sermaye hareketlerinin artmasıyla ekonomik krizler arasında çok yakın bir korelasyon bulunmaktadır (Şimşek, 2004:64).

Sermaye hareketleri doğrudan yatırım ve portföy yatırımı olmak üzere iki ana bölümde incelenmektedir. Doğrudan yabancı yatırım, sabit sermaye yatırımı adı altında, sermayenin kaynak ülkeden yatırıma ev sahipliği yapacak ülkedeki şirket hisselerinin uluslararası yatırımcılar tarafından en az % 10'unun alınması şeklinde kendini gösterir. Sabit sermaye yatırımlarına ek olarak doğrudan yatırımın ülkelere girişi; şirket birleşmesi ya da devri, özelleştirme uygulamaları, ortak girişim, stratejik ortaklık ya da devam eden faaliyetlerin genişletilmesi ile de mümkündür. Doğrudan yabancı yatırımların dışında ortaya çıkan ve tahvil ya da hisse senedine doğrudan yatırım şeklinde gerçekleşmeyen, mobilitesi oldukça yüksek olan yatırımlar ise portföy yatırımı içine girer ve uluslar arası hukuk ve ilgili ülke hukuku çerçevesinde örgütlenmiş piyasalarda işlem görürler. Bununla birlikte, IMF, opsiyonlar gibi türev ürünleri dolaylı yatırımlar grubuna dahil etmektedir (İşeri ve Aktaş, 2005:1).

3.2.3. ENFLASYON

Güçlü bir para birimine sahip olmayan ekonomilerde enflasyon ortaya çıkabilir. Enflasyon ekonominin temel değişkenlerine zarar vererek geriye dönük beklentileri güçlendirmekte dolayısıyla ekonomiyi enflasyon sarmalına sokarak enflasyonun giderek kronik bir hal almasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, diğer ülkelere kıyasla yüksek enflasyon oranına sahip ülkelerde sabit kur sisteminin uygulanması, paranın dış değerini reel

olarak yükselterek, cari işlemler bilançosunu olumsuz biçimde etkilemektedir (Çağlar, 2003:149).

Enflasyonu kontrol altına almak için çeşitli mekanizmalar bulunmaktadır. Bu mekanizmalardan biri olan borçlanma; enflasyonu baskı altına almak ve büyümeyi sağlamak konusunda kısa vadede işe yarasa da, reel üretime katkıda bulunmadığı zaman uzun vadede ülkeyi krize açık hale getirmektedir. Bu nedenle, enflasyonu sermaye hareketleri ile baskı altına almak yerine ekonomik dengeleri birbiri ile uyumlu hale getirecek ve bu dengeleri sağlayacak tedbirler uygulamak önem kazanmaktadır (Çağlar, 2003:151).

3.2.4. DÖVİZ KURU POLİTİKASI

Döviz kurlarında ortaya çıkabilecek istikrarsızlıklarla krizler arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Döviz kurunun belli bir çapaya bağlanarak sabitlenmesi ya da reel değerinin altında baskıda tutulması, finansal sektörü krizlere karşı daha kırılgan hale getirmektedir. Bununla birlikte krizlerinden korunma mekanizmalarından Merkez Bankasının son durak borç mercii işlevini yerine getirmesi ve döviz kurunun baskı altında tutulması, bankaların açık pozisyonlarının artmasını teşvik edici bir unsur oluşturarak döviz risklerini artırmaktadır(Duman, 2002:46).

3.3. FİNANSAL KRİZLERLE KÜRESELLEŞME ARASINDAKİ İLİŞKİ

Küreselleşme son dönemin en gözde konularından birini oluşturmakta olup, akademik ve siyasi çevrelerde çeşitli boyutlarıyla tartışılmaktadır. Kimi yazarlar küreselleşmeyi çok daha önceden başlayan bir sürecin devamı olarak algılamakta kimileri de geçmişten farklı olarak, özellikle son çeyrek yüzyılda enformasyon teknolojileriyle öne çıkan bir süreç olduğunu belirtmektedir (Zencirkıran, 2001:1).

Küreselleşme ifadesi zaman zaman uluslararası sınırlar arasındaki işgücü ve bilgi teknolojisinin dolaşımı anlamında da kullanılmaktadır (Köhler, 2002:1).

Küreselleşme sürecinin asıl ve yeni olan bölümü mali küreselleşmeyle ilgilidir. Mali küreselleşme, 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başlarında ortaya çıkan bir gelişme olup, bu süreç sanayileşmiş ve sanayileşme yolundaki ülke hükümetlerinin aldıkları kararlarla döviz ve sermaye işlemleri üzerindeki kısıtlamaları kaldırarak ulusal piyasalarını dış mali piyasalarla bütünleştirmeleri olarak tanımlanabilir. Mali küreselleşme kapsamında, özel fonlar yüksek getiri hedefi kapsamında ülkeler arasında oldukça serbest bir biçimde dolaşmaya başlamıştır (Seyidoğlu, 2003:2).

Sermaye hareketleri, küreselleşme tartışmalarında merkezi bir rol oynamaktadır. Günümüzde özel ve tüzel kuruluşların ellerinde çok büyük miktarlarda fonlar bulunmaktadır. Bu fonlara sahip olan spekülörler olarak ifade ettiğimiz kişi ve kurumlar, kısa vadeli sermaye hareketlerin bu tür oynaklarından yararlanmaya çalışmaktadır(Stiglitz, 2002:117).

Küreselleşmenin ortaya çıkarmış olduğu bir diğer durum da, bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler için kullanılan fonların dünya ölçeğinde kolayca hareket etmesine olanak sağlamasıdır. Gelişmekte olan ülkelere yönelik fon akımlarının ise resmi kanallardan çok özel yatırımlar alanına doğru kaymış olması dikkat çekici bir gelişmedir. Ayrıca, geçmişteki durumun tersine, bugünkü uluslararası sermaye akımlarının ödemeler bilançosunun cari işlemler bölümü ile olan bağlantısı zayıflamış ve hatta tamamen kaybolmuştur (Seyidoğlu, 2003:2).

1991 yılındaki UNCTAD Ticaret ve Gelişim raporunda belirtildiği gibi, sermaye hareketleri ekonomik düzenlemeleri daha kolay hale getirirken ülkedeki yerli parayı daha pahalı hale getirmesi nedeniyle bankaların yurt dışından daha az maliyetli olarak borçlanmasını cazip kılmaktadır. Bu durum neticesinde artan borç yükü, bir risk unsuru olarak ortaya çıkmaktadır (Cornford, 1996:25).

Sermaye girişlerinin etkilerinden doğan zarar şu şekilde ifade edilebilir: Standart açık ekonomi modeline göre sermaye girişleri, toplam talebin aşırı artmasına neden olarak makroekonomik ısınmaya yol açmaktadır. Bu genişleme dolayısıyla enflasyonist baskı meydana gelmekte, kur değerlenmekte ve ödemeler dengesinde bozulma görülmektedir (Güven, 2001:5).

4. BAŞLICA DÜNYA KRİZLERİ

Dünyada yaşanan mali krizlerin küresel etkileri de olan belli başlılarını 1992-1993'te ortaya çıkan Avrupa Döviz Kuru Mekanizması(ERM) krizi, 1994-1995'te Latin Amerika'daki kriz, etkilerinin hala sürdüğü konuşulan Asya krizi, Rusya krizi, Arjantin krizi olarak kabul etmek mümkündür.

4.1. 1992-1993 YILLARINDAKİ AVRUPA DÖVİZ KURU MEKANİZMASI KRİZİ

Avrupa Birliğinin parasal birlik konusunu kararlaştırdığı Maastricht Anlaşmasına 1992 Haziran ayında Danimarkalılar ret oyu vermişlerdi. Bu durum ERM içinde döviz kurları üzerindeki baskıların artması sonucunu doğurmuştur. Bu gelişme sonrasında ilk olarak,

İtalyan bütçe açıklarının Liret'in desteklenmesine yol açacağı düşüncesi ile Liret üzerinde spekülasyon işlemleri gerçekleştirilmiştir. Finlandiya ve İsveç üzerinde denenen spekülasyon ataklarının sonuç vermesi ve İtalyan Liret'inin baskılara dayanamayıp %7 oranında devalüe edilmesi, bu defa spekülasyoncuların dikkatlerini İngiliz Sterlini'ne çevirmiştir. Para sihirbazı olarak anılan George Soros' un krizin tetiğini çekmede oynadığı rol tartışılmamaktadır. Soros daha işin başında sterlindeki değer düşürmesi ihtimalini fark etmiş, kısa dönemli krediler şeklinde yaklaşık 15 milyar dolarlık kısa pozisyon almıştır. İngiliz Sterlini'ne yönelik atakların sonucu 16 Eylül 1992'de Bank of England' ın yoğun müdahalelerine rağmen İngiltere'de faiz oranları bir günde %5 oranında yükselmiştir(Pilbeam,1998:301).

4.2. 1994-1995'TEKİ LATİN AMERİKA KRİZLERİ

1994 yılında Meksika'da yaşanan krize bakıldığında temel nedenin, 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında olumlu konjonktürün etkisiyle ülkeye gelen çok kısa dönemli sıcak paranın, değerlenmiş kur, yüksek cari ödemeler açığı, özel tasarruflardaki düşme ve politik istikrarsızlıkları görerek ülkeden çıkmaya başlaması olduğu görülmektedir. 1990-1993 arası dönemde ülkeye özel yabancı sermaye girişi 72.5 milyar dolar düzeyine çıkmıştır. 1994 yılına girildiğinde kimse bir kriz öngörmemiştir. Aksine 1993 sonunda NAFTA' ya girişin Amerikan Kongresi'nde onaylanması ile birlikte yabancı sermaye ile ilgili beklentiler daha fazla artmıştır. Ancak 1994'ün sonuna doğru oluşan panik havası ile ülke döviz rezervleri 26 milyar dolardan 6 milyar dolara gerilemiştir. Bu olayı büyük bir devalüasyonun takip etmesi ise finansal krize ortam oluşturmuştur(Dorukkaya-Yılmaz,1999:1127).

4.3. ASYA KRİZİ

1997 yılına kadar Asya, gelişmekte olan ülkelere akan sermayenin neredeyse yarısına yakınına çekmekteydi. Özellikle Güney Asya ekonomileri yüksek faiz politikası izleyerek yüksek kar elde etmek isteyen yabancı yatırımcıları kendilerine çektiler. Bunun sonucu olarak bu ekonomiler yüksek miktarda sıcak para çektiler ve değerli kıymetlerin fiyatı yükseldi. Bu yıllarda, yani 1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarında, Tayland, Malezya, Endonezya, Filipinler, Singapur ve Güney Kore ekonomileri %8 ile %12 arasında yüksek büyüme gerçekleştirdiler. Doğu Asya Mali Krizi Temmuz 1997'de Güney Kore'de KIA firmasının iflası ile başlayan ve Asya Kaplanları olarak bilinen birçok Asya ülkesinin para birimlerini, borsalarını ve diğer kıymetlerini etkileyen ekonomik krizdir. Güney Amerika'daki olaylar, özellikle 1994 Meksika peso krizi yüzünden güvenlerini yitiren batılı yatırımcılar Doğu Asya

ülkelerinde tuttukları portföy yatırımlarını çekmeye başladılar. Oluşan domino etkisi sayesinde bir süre sonra küresel bir kriz oluştu (http://tr.wikipedia.org/wiki/1997_Do%C4%9Fu_Asya_Mali_Krizi).

4.4. RUSYA KRİZİ

Kriz öncesi 1996 ile 1997 yılları arasındaki dönemde Rusya’da finans ve kredi faaliyetlerindeki yabancı yatırım miktarı yaklaşık %229 oranında artmıştır. Bu dönemlerde Rusya’da bankalara düşük faizlerle(libor artı 1 veya 2) kolayca para akıtılmış, bankalar da iç piyasada oldukça yüksek (%60 gibi) faizlerle bu paraları plase etmişlerdir. Ancak gerek dünya petrol fiyatlarındaki düşme(%50 gibi) ve gerekse Rusya’nın dış gelirlerinin %40’ını sağlayan enerji hammaddeleri sebebiyle uğranılan 10 milyar dolarlık kayıp, piyasaya verilen kredilerin geri dönüşlerinde problemler meydana getirmiş, kriz başlama startı almıştır(Uludağ,1998:4).

Rusya krizinde de finansal boyut ön plana çıkmıştır. 1998 yılı başından itibaren finansal piyasalarda çalkantılar boy göstermeye başlamış, şirket ve banka iflasları art arda meydana gelmiştir. Rusya hükümetinin gümrük duvarlarını yükseltmesi ile ithalat miktarında büyük düşüşler gerçekleşmiştir. Ünlü spekülâtör Soros’un Rusya’ya verdiği düşük “reyting” değerlendirmesi ise talihsizlik olmuş ve yaşanan krizi iyice alevlendirmiştir(Mor,1998:8).

Mayıs/1998 tarihi itibariyle yabancı yatırımcılar 20 milyar dolar değerinde hazine bonosuna sahiptirler. Bu miktar ise mevcut hazine bonolarının üçte birine denktir(IMF,1998:18). Güçlü petrol ve metal üreticilerinin ihracatlarını arttırmak için rublenin değer kaybetmesini beklemeleri, bunların spekülâtif beklenti ve davranışlarının krizin oluşmasında rol oynaması da belirtilen bir diğer unsurdur(Ertan,1998:8).

4.5. ARJANTİN KRİZİ

Arjantin'de krizin oluşmasında asıl faktör IMF ile olan ilişkilerdir. 2001 yılının ortalarına doğru Arjantin'de ekonomi politikalarına duyulan güvensizlik, özellikle Temmuz ayında üç büyük kredi derecelendirme kuruluşunun Arjantin'in kredi notlarını düşürmesiyle açıkça ortaya çıkmış, ardından özellikle Arjantin'de önemli aktifleri bulunan İspanyol bankalarının

piyasalardan çekilmeye başlamaları ile birlikte iyice artan güvensizlik ortamında ülkeden hızlı bir şekilde kaynak çıkışı yaşanmaya başlanmış; zamanın Ekonomi Bakanı Cavallo bu durumun önüne geçmek için IMF ile tekrar anlaşma yapmak zorunda kalmıştır (http://news.bbc.co.uk/hi/english/business/newsid_1726000/1726265.stm). Ancak IMF, Arjantin'den para kurulu uygulamasına son vermesini ve aynen Türkiye'de olduğu gibi dalgalı kur rejimine geçilmesini istemiştir. Cavallo, IMF'nin bu isteğini kabul etmeyince IMF verilmesi gereken 1,3 milyar Dolarlık kredi dilimini dondurmıştır (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/sur-vey/2001/121001.pdf>). Bu durum ülkeden kaynak çıkışını hızlandırmıştır. Bu duruma önlem almak amacıyla bankalardaki mevduatlara bloke getirilmiştir (<http://www.haberbilgi.com/haber/ekonomi/sta-0202/arjantin.html>).

5. KÜRESEL MALİ KRİZ

Mortgage sistemi, gelişmiş ülkelerin en önemli gayrimenkul finansman sistemi olarak yıllardır uygulanmaktadır. Kira öder gibi konut sahibi olmayı amaçlayan mortgage, belirli bir gayrimenkulün ipotek gösterilmesi suretiyle kredi alınması yöntemidir. Mortgage, konut sahibi olmak isteyenlerin uzun vadeli ve düşük faiz oranları ile konut sahibi olmasını amaçlayan bir sistemdir. Mortgage sisteminde, gayrimenkulüne ipotek konulmak suretiyle borçlanan taraf borcunu önceden belirlenen vadelerde ödemeyi taahhüt etmektedir. Borçlu borcunu belirlenen vadelerde ödemez ise, kredi veren taraf ipotek konulan gayrimenkulü satma ve alacağını bu tutardan tahsil etme hakkına sahip olmaktadır (Ateş , 2005: 50).

Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan küresel krizin temelinde mortgage piyasasına ilişkin sorunlar bulunmaktadır. ABD mortgage piyasası, 10 trilyon dolarlık büyüklüğüyle dünyanın en büyük piyasası konumunda bulunmaktaydı.

ABD'de, para hacminin yüksek olması nedeniyle, bazı finansal kuruluşlar 6 yıl önce, kredibilitesi zayıf olan kişilere de mortgage kredisi vererek, mali yapılarını güçsüzleştirdiler. Sadece dar gelirlilerin kullandığı ve subprime olarak adlandırılan 'yüksek riskli krediler' in boyutu 1.5 trilyon doları bulmaktaydı (<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/460082.asp>). Altı yıl öncesine kadar ABD'de faizler son derece düşük olduğu için özellikle orta ve alt gelir grubundaki kişiler değişken faizli kredileri kullanmayı tercih ettiler. Fakat, ABD Merkez Bankası'nın (FED) son iki yılda faiz oranlarını artırması, konut sektörünün durgunluğa girmesine neden oldu. Konut satış fiyatları ile kira gelirlerinin de piyasa düzeyinin altına

inmesiyle, bu krediyi kullanan düşük gelirli gruplar, kredilerini düzenli olarak ödeyemez hale geldiler. ABD’de bankalar konut kredileri için gereken parayı yatırım bankalarında ihraç ettikleri tahviller ile borçlanarak sağlıyorlardı. Ancak kredilerin geri dönüşümü zora girince yatırım bankaları ve ABD mortgage piyasası için de tehlike alarmları çalmaya başladı (<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/460082.asp>).

5.1. MORTGAGE KRİZİNİN NEDENLERİ

2008 Mortgage krizinin başlıca nedenleri arasında mortgage kredilerinin yapısının bozulması, faiz yapısının uyumsuzlaşması, konut fiyatlarındaki şişmeler, menkul kıymetlerin fonlanmasında yaşanan sıkışıklık, kredi türev piyasaları alanının büyümesi ve kredi derecelendirme sürecindeki sorunlar yer almaktadır.

5.2. KREDİ KRİZİNİN KÜRESEL MALİ KRİZE DÖNÜŞÜMÜ

Mortgage krizi olarak ortaya çıkan durum takip eden süreçte bir likidite krizine dönüşmüştür. ABD’de 2007 yılında, finans ve sigorta, gayrimenkul, inşaat ve madencilik sektörü başta olmak üzere toplam dört sektörün büyüme hızının yavaşlamasıyla genel ekonominin büyüme hızı da yavaşladı. Yatırımcıların risk almadan kazanç elde etme isteği maliyeti düşük, kolay kredi imkânlarına bağlı olarak tüketicilerin aşırı borçlanmasına ve kontrolsüz kredi genişlemesine neden olarak sistemin risk durumunu artırdı (<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/460082.asp>).

Finansal kriz gelişmiş ülkelerde başlamış olmakla birlikte Kasım 2008 ortalarından itibaren gelişmekte olan ülkeleri de etkilemeye başlamıştır. Birçok gelişmekte olan ülke borsalarında ciddi değer kayıpları olmuş, ülke paraları değer yitirmiş, ülke tahvilleri ve ticari bonolarda risk primleri artmış, aynı zamanda bu ülkelere olan yabancı sermaye akımları ve banka borçlanmaları önemli oranda düşmüştür.

Düzenleme otoriteleri ve merkez bankaları hızlı kredi büyümesi ve aktif fiyatlarında oluşan balonun neden olduğu sistemik riskleri görememiş ya da gerekli önlemleri yeterli oranda ele alamamıştır. Uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler karşısında finansal sisteme olan güvenin tekrar artırılması için ABD ve Avrupa’da merkez bankaları ve hükümetleri tarafından çok sayıda önlem alınmış ve trilyon dolarları bulan kurtarma paketleri açıklanmıştır (Erdönmez, 2009:85).

Kredi derecelendirme kuruluşları ard arda ipotekli konut kredilerine dayalı tahvillerin notunu indirirken paralarını fonlardan çekmek isteyen yatırımcı sayısındaki artışla birlikte bu

ürünlerin nakde çevirmek de zorlaşmıştır. Aynı kredi derecelendirme kurumları, bu tahvillere yakın tarihlerde olumlu notlar verirken, bir anda not indirimlerine gitmeleri sistemin sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. İkincil piyasalarda ani satış baskısıyla birlikte bu yatırım araçlarının fiyatları oldukça düşmüş ve milyarlarca dolarlık fonlar değerini kaybetmiş, bu durum likidite krizinin daha da derinleşmesine yol açmıştır (BDDK, s.67,2008).

5.3. KÜRESEL MALİ KRİZİN DÜNYA FİNANS PİYASALARINA ETKİSİ

Uluslararası finansal piyasalarda bir yıldan uzun süredir meydana gelen gelişmeler ve birçok ülkede finans kurumlarının iflas etmesi, finansal kurumlara olan güvenin çok azalmasına neden olmuştur. Krizin, küresel piyasalara olan en önemli etkisi banka kredilerinin uzun sürebilecek bir zaman için kısıtlanmış olmasıdır. Bankaların kredi verme standartları ciddi şekilde yükselmiştir. Banka zararları açıklanmaya devam ettikçe hükümetler bankaların sermaye tabanlarını artırmak için yardım paketleri açıklamışlarsa da kredilerin daha da daralması beklenmektedir. Bu kredi koşulları konut yatırımlarının birçok ülkede daralmasına neden olmuştur. Söz konusu eğilimin yakın dönemde de devam etmesi beklenmektedir. Japonya'da ise yapılan düzenlemeler sayesinde konut yatırımlarında düzelme olması öngörülmüşken, ipotekli konut kredisi piyasaları tam gelişmiş ülkeler arasında yer alan ABD, İngiltere ve bir ölçüde Avustralya ve Danimarka'da ise konut fiyatlarının düşmesi beklenmektedir (OECD, 2009).

Küresel piyasalarda yaşanan gelişmeler, gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarını da etkilemektedir. Bu ülkelerin finansal kuruluşlarının Amerika'daki yüksek riskli aktiflere ve bu aktiflerle ilgili menkul kıymetlere olan erişimi sınırlı olmakla birlikte, söz konusu gelişmeler bütün gelişmekte olan ülke ekonomilerini etkilemiştir. Gelişmekte olan ülkeler yatırımcıların risk alma iştahlarının azalması nedeniyle dış finansman açısından ciddi daralma yaşamaktadır.

Yüksek gelir grubundaki bankalar ve yatırım fonları gelişmekte olan ülkelere fonlarını çekmişler ve riskli aktif kategorisindeki bu varlıkları daha likit enstrümanlara çevirmişlerdir. Riskli aktiflerin bu satışları hisse senedi fiyatları, tahvil piyasası ve ülke paraları üzerinde dramatik etkiler yaratmış, aynı zamanda bu ülkelerde kredi koşullarının daralmasına yol açmıştır. Cari açıkları GSYİH' in yüzde 10'undan fazla olan ülkelere sermaye girişlerinin durmasıyla iç talep ciddi ölçüde daralmıştır. Bankacılık sektöründe özel bankaların dışarıdan borçlanmaları dramatik şekilde düşmüştür. Ocak 2008-Eylül 2008

döneminde Kazakistan’da 13,2 milyar dolar, Rusya’da 6,6 milyar dolar, Güney Afrika’da 3,7 milyar dolar, Ukrayna’ da 2,1 milyar dolar ve Türkiye’de 3,1 milyar dolar azalma olmuştur. Cari fazlası olan ülkeler de dâhil olmak üzere bütün ülkeler küresel piyasalarda yaşanan gelişmelerden fazlasıyla etkilenmiştir (Dünya Bankası, s.21, 2009).

Tablo 1. Çeşitli Ülkelerde Bazı Finansal Kuruluş İflasları

7 Şubat – İngiltere	Northern Rock ulusallaştırıldı.	88 milyar sterlin
14 Mart – ABD	Bear Stearns FED sübvansiyonundan sonra ticari bir banka tarafından alındı.	29 milyar dolar
7 Eylül – ABD	Freddie Mac ve Fannie Mae ulusallaştırıldı.	200 milyar dolar
15 Eylül – ABD	Lehman Brothers iflas etmiştir.	
17 Eylül – ABD	AIG ulusallaştırıldı.	87 milyar dolar
18 Eylül – İngiltere	Lloyd TSB HBOS' u satın aldı.	12 milyar pound
29 Eylül – Benelux	Fortis kurtarıldı.	16 milyar dolar
29 Eylül – ABD	Citibank Washoiva’ı aldı.	12 milyar dolar
29 Eylül – Almanya	Hypo Gayrimenkul kurtarıldı.	71 milyar dolar
29 Eylül – İzlanda	Glitnir kurtarıldı.	850 milyon dolar
29 Eylül – İngiltere	Bradford&Bingley kurtarıldı.	32,5 milyar dolar
30 Eylül – Belçika	Dexia kurtarıldı.	9,2 milyar dolar
30 Eylül – İrlanda	İrlanda bankaları kurtarıldı.	572 milyar dolar
7 Ekim – İzlanda	Lansbanki ulusallaştırıldı.	
9 Ekim – İzlanda	Kaupthing ulusallaştırıldı.	864 milyon dolar
12 Ekim – İngiltere	HBOS, Royal Bank of Scotland, Llyods TSB ve Barclays kurtarıldı.	60,5 milyar dolar
16 Ekim – İsviçre	UBS kurtarıldı.	59,2 milyar dolar
19 Ekim – Hollanda	ING sermaye yardımı aldı.	10 milyar euro
20 Ekim – Fransa	Fransa hükümeti 6 büyük bankaya kredi açmıştır.	10,5 milyar euro
27 Ekim – Belçika	KGB	3,5 milyar euro
4 Kasım – Avusturya	Kommunalkredit ulusallaştırılmıştır. Constantine Privatbank ulusallaştırıldı ve 5 Avusturya bankasına 1 euro karşılığı satıldı.	

11 Kasım – Kazakistan	Hükümet 4 büyük bankaya sermaye enjekte etmiştir.	3,7 milyar euro
24 Kasım – ABD	Citigroup sermaye desteği almıştır.	40 milyar dolar
22 Aralık – İrlanda	Anglo Irish Bankası ulusallaştırılmıştır. 3 büyük bankasına fon aktarılmıştır.	7,68 milyar dolar

Kaynak: (Erdönmez, 2009:87).

5.4. ÜLKELERİN KÜRESEL MALİ KRİZ KARŞISINDA ALDIKLARI ÖNLEMLER

Uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler sonucu piyasalarda likidite kıtlığı, sorunlu aktiflerin değeri hakkındaki belirsizlikler ve sermaye eksikliğine karşı acele olarak çeşitli politik önlemlerin alınması gerekmiştir. Ancak bu önlemler, finansal piyasalara olan güvenin yeniden yaratılmasını ve piyasa koşullarının iyileşmesini garanti altına alamamıştır. Bunun üzerine ülkelerin bankalararası borçlanmaları yeniden başlamasını sağlayacak ve bankaların yeniden sermayelendirilmesine yönelik kapsamlı pro-aktif önlemlerin alınması gerekmiştir. ABD önlem paketlerini açıklayan ilk ülke olmuştur. Açıklanan kurtarma paketinin temelini oluşturan noktalar sorunlu ipotekli konut kredisine ilişkin aktiflerin satın alınması ve bankalara yapılan sermaye enjeksiyonudur. İngiltere de sermaye enjeksiyonları ve bankaların likiditeye erişimlerini kolaylaştıran önlemler açıklamıştır. Birçok Avrupa Birliği üye ülkesinde de benzer önlemler kararlaştırılmıştır. (Erdönmez, 2009:89).

Tablo 2. Ülkelerin Aldıkları Önlem Kategorileri

Para Politikası Araçları	Faiz Oranı Değişiklikleri Zorunlu Karşılık Oranlarında Değişiklik Döviz Kuru Müdahalesi
	Mevduat Garantisinin Artırılması Bankaların Yeniden Sermayelendirilmesi Likidite Enjeksiyonu

<p style="text-align: center;">Finansal Sisteme İlişkin Kriz Önlem Araçları</p>	<p style="text-align: center;">Banka Kredi/ Borçlarına Devlet Garantisi Verilmesi Kamulaştırma/Fona Devir Ticari Tahvillerin Alınması İçin Fon Ayrılması İpotekli Konut Kredisi Tahvillerinin Alınması Açığa Satışın Yasaklanması Toksik Varlıkların Alınması</p>
<p style="text-align: center;">Uluslararası Kuruluşlar</p>	<p style="text-align: center;">Swap Kanalı IMF</p>
<p style="text-align: center;">Diğer</p>	<p style="text-align: center;">İstihdam, Altyapı Yatırımlarının Artırılması, KOBİ' lere ve Düşük Gelir Gruplarındaki Hanehalklarına Yapılan Yardımlar vb.</p>

Kaynak: (Erdönmez, 2009:89).

Dünyada finansal piyasaları istikrara kavuşturmak ve ekonomik büyümeyi desteklemek için daha geniş kapsamlı politikaların oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için:

- Finansal piyasaları istikrara kavuşturmak için gerekli önlemlerin alınmasına yönelik çabalar sürdürülmelidir.
- İç talebi güçlendirmek için maliye araçları kullanılmalı ve para politikası desteği unutulmamalıdır.

- Gelişmekte olan ülkelerin mevcut finansal piyasalara erişimlerini kolaylaştırmak için bu ülkelere yardım edilmelidir. Bu süreçte IMF' in rolü önemlidir.

Ülkeler düzeyinde düzenleme ve denetime ilişkin alınan önlemler açısından ise Avrupa'da finansal düzenlemelere ilişkin yeni mimari çalışmaları devam etmektedir. Avrupa ülkeleri düzeyinde devam etmekte olan 4 temel politika inisayitifi bulunmaktadır. İlki ECOFIN tarafından Aralık 2007'de uygulamaya konulan Lamfalussy Çerçevesini özellikle de Denetim Otoriteleri Komitesinin fonksiyonlarını genişleten bir yol haritasıdır. İkincisi ECOFIN Ekim 2007'de küresel piyasalarda yaşanan gelişmeler karşısında nasıl önlemler alınacağına ilişkin bir "Finansal Çalkantılar Yol Haritası" hazırlamıştır. Son olarak "Larosière Group" güçlendirilmesine yönelik olarak Avrupa finansal denetim sistemlerinin daha iyi makro düzeyde ihtiyatlı gözetimi güçlendirebileceğine ilişkin incelemelerini tamamlamıştır (OECD, s. 19,2009).

5.5. FİNANSAL KRİZLERİN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Bankacılık krizleri, adına sistemik kriz dediğimiz kuvvetli bir mekanizma ile yayılmaktadır. Bu şekilde bir kriz yaşadktan sonra ülkeler, bankacılık sisteminin eksiklikleri ile yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar. Bu noktada bankacılık sistemlerindeki eksiklikler belirlenerek yeniden yapılandırma çalışması ile birlikte bankacılık sistemlerini daha güçlü hale getirmeye çalışılmaktadır. Bu yapılandırma da kimi bankalara sermaye verilmesi ile sektörde tutulması, kimi bankaların ise sistemden tavsiye edilmesi ile sonuçlanmaktadır (Erdoğan, Bülent, 2006:61).

Ülkemizin yaşadığı 2000-2001 krizlerinde de en büyük etki bankacılık sisteminde olmuştur. 1994 krizinin etkilerini bertaraf etmek amacı ile o zamanki hükümet tarafından getirilen mevduat güvencesi nedeni ile bankalar piyasa kuralına aykırı davranmışlardır. Bunun neticesinde birçok banka devletin bünyesine alınmış, kimisine sermaye eklenerek sistem içerisinde kalması sağlanmış, kimisi de sistemin dışarısında bırakılmıştır. Bankacılık sisteminde var olan bozuklukların giderilmesi için bankacılık yeniden yapılandırma programı ortaya çıkarılmıştır. Bu programla; bankaların sermaye yapısı güçlendirilmeye çalışılmış, etkin bir gözetim sistemi ortaya çıkarılmış, sistemde şeffaflık sağlanmış ve buna benzer çalışmalar yapılmıştır (Erdoğan, Bülent, 2006:61).

Bir ekonomide bankaların iflası diğer ekonomik birimlerin iflasından daha çok olumsuz etki yaratmaktadır. Çünkü böyle bir durumda krediyi veren, krediyi alan ve mevduat

sahipleri olumsuz etkilenmektedir. Krediyi verenlere borçlarının ödenmemesi ya da kredi alanlardan borçların istenmesi piyasada likidite ile ilgili bir sorun olduğu sinyali yayarak sadece o bankadan değil yapısı son derece sağlam olan bankalardan da paraların çekilmesine neden olabilmektedir. Bu durum, bankacılık sisteminin kırılganlığını artırarak sistemik riski ortaya çıkarmakta ve banka iflasları kredi akımını ciddi şekilde etkileyeceğinden, sistemde kredi sıkışıklığına (credit crunch) ve ekonomik faaliyetlerin çökmesine neden olmaktadır (Erdönmez, 2001:3-4).

5.6. KRİZLERİN BANKACILIK SİSTEMİNİ ETKİLEME MEKANİZMASI

Krizlerin bankacılık üzerine etkileri adına müşteri tahakkümü denilen (bailout) mevduat çekişleri ile başlamaktadır. Bankalar bu talepleri karşılamak için varlıklarını satmak durumunda kalır. Ancak ortamdaki kargaşa nedeniyle ve bankaların likidite ihtiyacının yüksek olması sebebiyle bankaların varlıkları değerlerinin daha altında bir fiyattan satın alınır. Bu arada bankalardan çekilen kaynaklar daha güvenli başka bankalar ya da sisteme güven tamamen ortadan kalkmışsa nakite, dövize ya da kamu varlıklarına yönelebilmektedir. Merkez Bankası duruma önceden müdahale edip bir bankacılık krizinin önüne geçebilir. Ancak çoğunlukla böyle bir krizde mali yapısı sağlam olan ayakta kalmaktadır. Diğer bankalar iflas ederek sistemin dışına çıkmaktadır (Karabıyık, 2004: 37).

Eğer tasarruflar güvence altında ise; yani banka mevduatlarına bir sigorta getirilmişse, sadece sigorta kapsamında olmayan mevduat diğer yatırım araçları ya da bankalara yönelecektir. Söz konusu bankaların tamamı güvence altında ise banka tahakkümü dediğimiz olay söz konusu olmaz. Böyle bir durumda ancak sistemin içerisinden gelen temel problemlerin sistemin tamamını etkilemesi şeklinde bir bankacılık krizi meydana gelebilir (Karabıyık, 2004:38).

Nitekim ülkemiz Kasım 2000 krizi bir bankacılık krizi olmuştur. Çünkü 2000 yılı hedeflenen enflasyon ile beklenen enflasyon arasında büyük bir fark oluşmuştur. Likidite sorunu ile karşılaşan bankalar bono satışına yönelmiş, bu durum açık pozisyonları olan bankalar üzerinde bir baskı oluşturarak likidite sıkıntısının ortaya çıkmasına dolayısıyla faizlerin yükselmesine neden olmuştur. Arjantin'deki sorunlar nedeni ile zaten tedirgin olan yatırımcılar menkul kıymetlerini döviz karşılığı satarak piyasadan çıkmışlardır. Bankalar arası rekabet ve güvensizlik bu süreçte maksimum seviyeye ulaşmış ve ödemeler sistemi kilitlenmiştir. Bono fiyatları düşerken bono faizleri yükselmiş ve gecelik faizler inanılmaz

oranlara yükselmiştir. Pozisyon kapatan bankaların döviz talebi, dövize olan talebi körüklerken faizler daha da yükselmiş ve sistem bir kısır döngüye girmiştir. Yabancıların piyasadan çıkması ve kredilerin geri çağırılması, borsa endeksinin hızlı biçimde düşmesine neden olmuştur(Gülcan vd., 2001:7).

5.7. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YENİDEN YAPILANDIRMA

Daha güçlü bir bankacılık sisteminin ortaya çıkarılabilmesinin en önemli unsuru bankacılık düzenleme ve denetim sisteminin güçlendirilmesidir. Düzenlemeler konusunda finansal sektörün yeniden yapılandırılmasına ilişkin iki önemli gözlem bulunmaktadır. Birincisi batık kredilere bağlı olarak birçok bankanın çalışma sermayesinin negatife dönmesinden kaynaklanan maliyetlerdir. Eğer mevduatlara devlet tarafından tanınan bir sigorta söz konusu ise bu durum vergi ödeyenlerden batık banka mudilerine bir transfer aktarılmasına neden olur ki bu da çok ciddi bir maliyettir (Stiglitz, 2001:15).

5.7.1. KAMU BANKALARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Görev Zararları Tasfiye Edilmiştir: Yeniden yapılandırmada kamu bankalarının alacakları ve buna tahakkuk etmiş faiz oranları tasfiye edilmiştir. Yeni görev zararına ilişkin olarak o döneme kadar çıkarılmış olan Bakanlar kurulu kararlarının tamamı ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Kamu bankaları kanalıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeye konulması ve kamu bankalarına önceden aktarılması uygulaması başlatılmıştır (BDDK, 2002:4).

Kısa Vadeli Yükümlülükleri Azaltılmıştır: Kamu bankaları Hazine'den almış oldukları özel tertip tahviller karşılığında belirli bir program dahilinde Merkez Bankası'ndan repo veya doğrudan satış yoluyla likidite temin etmiş ve 16 Mart 2001 itibariyle 8,5 katrilyon lira olan özel bankalar ile banka dışı kesime olan kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır (BDDK, 2002:4).

Sermaye Yapısı Güçlendirilmiştir: Sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla kamu bankalarına hem menkul kıymet hem de nakit olarak kaynak aktarımı yapılmıştır (BDDK, 2002:5).

Operasyonel Yapısında Değişiklikler Yapılmıştır: Kamu bankalarına ait fazla şubeler kapatılmış, personel yükünün azaltılmasına çalışılmıştır Ayrıca bağımsız denetime ağırlık verilmiş ve bankaların bünyesinde bir iç denetim sistemi yapılandırılmasına çalışılmıştır. Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesine ilişkin olarak çalışmaları

neticesinde çıkarılan “T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası A.Ş. ve T. Emlak Bankası A.Ş. Hakkında 4603 Sayılı Kanun” ile “Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 4604 Sayılı Kanun” 22 Kasım 2000 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunda öngörülen üç yıllık süre içinde kamu bankalarının çağdaş bankacılığın ve uluslar arası rekabetin gereklerine göre çalışmalarını ve özelleştirmeye hazırlanmalarını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmaları ile hisse satışlarına ilişkin düzenlemelerin ve hisselerin tamamına kadarının özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilere satışının gerçekleştirilmesi için gerekli düzenleme yapılmıştır (TBB, 2001:15).

5.7.2. TMSF BANKALARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI

Yeniden yapılandırma öncelikli olarak sorunlu TMSF bankaları devir, fesih ve tasfiye yolu ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte bankaların pozisyonunu kuvvetlendirmek amacı ile Hazine’den belirli dönemlerde özel tertipli tahvil ihraç edilmiştir. Fon bankaları aldıkları bu tahvilleri kısa vadeli borçları karşılığında Merkez Bankasına vermiş ve borçlarını sıfırlamıştır. Bankaların açık pozisyonlarında iyileştirmeler yapılarak bankaların yapısı daha güçlü bir hale gelmiştir. Operasyonel açıdan ise bu bankaların şube ve personel sayısı azaltılmış, şubelerin satışına başlanmıştır (BDDK, 2002:16-20).

5.7.3. ÖZEL BANKACILIK SİSTEMİNİN YAPILANDIRILMASI

Bakanlar Kurulu Bankalar 12 Mayıs 2001 tarih 4672 sayılı karar ile Bankalar kanununda çok önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler sistemi daha güçlü hale getirerek, sisteme duyulan güvenin artırılmasına yöneliktir. Kanunda yapılan değişiklikler ana başlıkları ile şunlardır (TBB, 2001:7-12):

- Banka kurulması için aranılan koşullar ağırlaştırılmıştır,
- Kredi ve iştirak sınırları değiştirilmiştir,
- Pay sahipliği ve devir payları oranları değiştirilmiştir,
- Banka ortakları ve yöneticilerinin şahsi sorumlulukları artırılmıştır,
- İdari ve adli suç ve cezalar yeniden düzenlenmiştir,
- Özel Finans Kurumlarının kurulması ve kaldırılmasına ilişkin yetki BDDK’ya bırakılmıştır.
- Bankaların ayırdıkları karşılıklara ilişkin düzenleme yapılmıştır,
- Yabancı para pozisyonunun sınırları çizilmiştir,
- Bankaların kuruluş, faaliyet, birleşme ve devirlerine ilişkin değişiklikler yapılmıştır,

- Bankaların konsolide bazda mali tablolar düzenlemesine karar verilmiştir,
- Uluslararası muhasebe standartlarının uygulanması güçlendirilmiştir,
- TMSF yetkileri yeniden düzenlenmiştir,
- Mevduat sigortası 50 milyar ile sınırlandırılmıştır.

5.8. YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMININ SONUÇLARI

Bu gelişmeler sonucunda Türk bankacılık sektöründe (Pazarbaşıoğlu, 2003: 17- 18):

- Finansal risk yönetebilir düzeye inmiştir,
- Yapılan denetimler sistemdeki şeffaflığın artmasını sağlamıştır
- Bankaların karlılıkları artmıştır,
- Sektörün sermaye yeterliliği artırılarak, sermaye yapısı güçlendirilmiştir,
- Bankalar sistemindeki kırılğan yapı ortadan kaldırılmıştır,
- Kamu Bankalarını bozucu etkisi bertaraf edilmiştir,
- Bankacılık konsolidasyon sürecine girdi ve devir birleşmeler teşvik edilmiştir.

Türkiye'nin yaşanan krizdeki en önemli avantajlarından biri Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ardından gelen bankacılık sektöründeki düzenlemeler ile bankacılık sisteminin daha güçlü bir sermaye yapısına kavuşturulmuş olmasıdır. Bu sebeple, sermaye yeterliliği açısından oldukça güçlü bir yapıya sahip olan Türk bankacılık sektörünün krizden ABD ve Avrupa bankaları kadar etkilenmeyeceği beklenmektedir. Türkiye'nin avantajlarından bir diğeri ise, Türkiye'de Amerika'daki gibi işleyen bir mortgage sektörünün bulunmamasıdır. Böyle bir sektör bulunmadığı için bu sektördeki türev ürünlere bankalar tarafından yatırım yapılmamış, böylece bankalar risk almamış ve krizden çok uzun bir süre etkilenmemiştir. Bankalarımız için tek sorun kredi daralması ve sendikasyon kredilerinin sağlanması olacaktır.

6. VERİ ZARFLAMA ANALİZİ

6.1. GİRİŞ

“Türkiye bankacılık sektöründe yaşanan rekabet, bankaları kaynaklarını en etkin şekilde kullanmaya zorlamaktadır. Bunu sağlamak için bankaların rekabet ettikleri sektör içinde performanslarını görece olarak değerlendirmesi ve etkinlik sınırlarında yer almak için referans almaları gereken bankaları belirlemesi gerekir. Bankaların istenilen çıktılarını elde etmek sürecinde girdilerinin hangi seviyeye kadar kullanıldığının belirlenmesinde etkinlik ve verimlilik analizleri çok önemli yönetim araçlarıdır.

Türkiye bankacılık sektörünün etkin ve verimli çalışması ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü, diğer ekonomik sektörlerden farklı olarak bankacılık sektörü kaynak dağılımını belirleyen finansal aracılık görevi üstlenmiştir. Bu durum bankacılık sektörünü, ülkenin ekonomik gelişmesinde merkezi bir konuma getirmiştir. Bu nedenle bankacılık sektörünün performans analizinin yapılabilmesi için etkinlik ve verimlilik ölçütlerinin analizi gereklidir (Çapoğlu ve Aydoğan, 1989 : 7).

Performans ölçümü için geleneksel yöntemler olarak bilinen oran analizi, regresyon analizi gibi analiz yöntemleri vardır (McLaughlin ve Coffey, 1990 : 50). Bu çalışmada, doğrusal programlama tabanlı, finansmanda etkinliğin hesaplanmasında kullanılan veri zarflama analizi kullanılmıştır.

6.2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Son dönemlerde Türkiye bankacılık sektöründe etkinlik ve verimlilik gibi kavramlar, kaynakları sınırlı olan bu sektör içinde önem arz eden bir yapıda karşımıza çıkmaktadır (Çolak ve Altan, 2002 : 45).

2001 yılında Türkiye’ de yaşanan bankacılık krizleri sonrasında, rekabetin yaşandığı, yeni bankaların her geçen gün arttığı ve etkinliğin değerinin anlaşıldığı bankacılık sektöründe bankalar için sahip oldukları kaynakları en iyi şekilde kullanmak, krizlerin olumsuz etkilerinden en az zararla çıkıp, ayakta kalmayı başarabilmek çok büyük önem kazanmıştır.

Türkiye bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalara veya sektörün faaliyet gruplarına göre etkinliğin ve verimliliğin ölçülmesine ilişkin yapılan çeşitli çalışmalar vardır. Bu konuda ilk olarak Aydoğan ve Çapoğlu (1989), Zaim (1993), Dağlı (1995), Yolalan (1996), Ertuğrul ve Zaim (1996), Ergin ve Aypek (1997), İnan (2000), Cingi ve Tarım (2000) ile Çolak ve Altan (2002) çalışmaları örnek olarak verilebilir. Bu çalışmaların ortak noktası,

gerek tekil olarak bankaların gerekse de sektörün tamamını kapsamak üzere toplam bankacılık sektörünün performanslarının değerlendirilebilmesi amacıyla üretim veya aracılık yaklaşımı ile ölçülen finansal oranları girdi ve çıktı olarak kullanıp etkinlik ve verimlilik değerlendirilmesi yapılmasıdır. Fields, Murphy ve Tırtıroğlu (1993), Özkan ve Günay (1996), Özkan ve Günay (1998), Mercan ve Yolalan (2000) ile Çolak ve Kılıçkaplan (2000) ise çalışmalarında bankaların maliyet ve ölçek büyüklüklerini dikkate alarak etkinlik ve verimlilik analizleri yapmışlardır.

6.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamusal sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankaları, Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar ve Türkiye’de şube açan yabancı bankaların etkinliğini ve bankaların kriz dönemlerinde özellikle değişime uğrayan personel sayısı ve mevduat yapılarındaki farklılaşmanın bankaların kredilerinde ve etkinliklerinde farklılık yaratıp yaratmadığını ölçmektir.

Çalışmamız çeşitli aşamalardan oluşmaktadır; veri zarflama analizi kullanılarak hangi sermaye yapısındaki bankaların en etkin olduğunun anlaşılması amacıyla bankaların yıl bazında etkinlik skorlarının elde edilmesi ve 2003- 2008 dönemleri arasında Türkiye bankacılık sektörü içerisinde faaliyette bulunan 25 bankanın bilançoya dayalı mali etkinliğini ve verimliliklerini ölçmek amacıyla bankaların tespit edilen verilerinin artırımı ya da azaltımı oranlarına göre bu etkinliğin ne oranda değişeceği hakkında bilgi veren bir yapı çözümlemesinin, yorumlanarak yapılması çalışmamızı oluşturmaktadır.

“Bir karar verici için birden çok karar noktası varsa, bu karar noktalarının etkinliklerini tahminleme ve kararını bu etkinlikler ölçüsünde şekillendirmek önem taşır. Gerçekten de karar noktalarının etkinlik sıralaması karar verici açısından önemlidir ve karar verici diğerlerine nazaran daha az etkin olan karar noktalarının etkinliklerinin arttırılmasını sağlayacak senaryoların kararın bütününe etkinliğini nasıl değiştireceğini bilmek ister.

Bu noktada Veri Zarflama Analizi, benzer girdiler kullanarak çıktı ya da çıktılar ortaya koymakla sorumlu karar noktalarının göreceli etkinliklerini değerlendirmek için kullanılan ve doğrusal programlama tabanlı bir yöntem olarak tanımlanabilir. Veri Zarflama Analizini benzer amaçlı diğer yöntemlerden ayıran temel özellik, çok sayıda girdi ve çıktının olduğu durumlarda değerlendirme yapılabilmesini sağlamasıdır. Analiz sonucunda, her karar noktasının etkinlik değeri, etkin olmayan karar noktalarının hangi girdi/çıkıtı oranlarında

etkinliklerinin nasıl arttırılabileceği (senaryolar) ve referans olarak kullanılacak karar noktalarına ilişkin bilgiler elde edilir(Karakoç, 2003).”

6.4. ANALİZ

Çalışmamızda, bankacılık sektörümüz içinde faaliyet gösteren belirli bankaların 2003-2008 bilanço dönemlerindeki yıllık bilanço dönemleri itibariyle etkinliklerini ölçen bazı rasyo değerleri girdi ve çıktı değişkenleri olarak belirlenmiştir. Böylece bankaların etkinliği veri zarflama analizi ile tespit edilmiştir. Analizde kullanılan veriler Türkiye Bankalar Birliği (TBB) web sayfasından sağlanmıştır.

6.5. VERİ ZARFLAMA ANALİZİ

Veri Zarflama Analizi, ilk olarak Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından ürettikleri mal veya hizmet açısından birbirlerine benzer ekonomik karar verme birimlerinin görece etkinliklerinin ölçülmesi amacı ile geliştirilmiş olan parametresiz bir etkinlik yöntemidir. Bu yöntemin sahip olduğu en önemli özellik, her karar alma birimindeki etkinsizlik miktarını ve kaynaklarını tanımlayabilmesidir. Bu özelliği ile yöntem, etkin olmayan birimlerde ne kadarlık bir girdi azaltma ve/veya çıktı miktarını arttırmak gerektiğine ilişkin olarak yöneticilere yol gösterebilir.

Veri zarflama analizi, birden çok ve farklı ölçeklerle ölçülmüş ya da farklı ölçü birimlerine sahip girdi ve çıktıların karşılaştırma yapmayı zorlaştırdığı durumlarda, karar birimlerinin görece performansını ölçmeyi amaçlayan doğrusal programlama tabanlı bir tekniktir. Analize konu olacak karar birimlerinin aynı hedefe yönelik benzer işlevler görmesi, aynı pazar şartlarında çalışması ve gruptaki bütün birimlerin verimliliklerini nitelendiren etmenlerin, yoğunluk ve büyüklüklerindeki farklılıklar hariç, aynı olması şartları aranır.

Veri Zarflama Analizi, birden çok ve farklı ölçeklerle ölçülmüş ya da farklı ölçü birimlerine sahip girdi ve çıktıların karşılaştırma yapmayı zorlaştırdığı durumlarda, karar birimlerinin görece performansını ölçmeyi amaçlayan doğrusal programlama tabanlı bir tekniktir (Karacaer, 1998 : 11).

Bu yöntemin sahip olduğu en önemli özellik; her karar alma birimindeki etkinsizlik miktarını ve kaynaklarını tanımlayabilmesidir. Bu özelliği ile yöntem, etkin olmayan birimlerde ne kadarlık bir girdi azaltma ve/veya çıktı miktarını arttırmak gerektiğine ilişkin olarak yöneticilere yol gösterebilir. Yöntemin getirdiği en önemli yenilik, birçok girdinin kullanılarak birçok çıktının elde edildiği ortamlarda, parametrik yöntemlerde olduğu gibi

önceden belirlenmiş herhangi bir analitik üretim fonksiyonu varlığının öngörülmesine gereksinim duymadan ölçüm yapılabilmesidir. Ayrıca girdi ve çıktılar, ölçüm birimlerinden bağımsızdırlar. Bu nedenle işletmenin değişik boyutlarının aynı zamanda ölçülebilmesi imkanı vardır (Karsak ve İşcan, 2000: 2 – 3).

Veri zarflama analizi uygulamanın temel amaçları şu şekilde sıralanabilir (Erkut ve Polat, 1993):

- Karşılaştırılan birimlerin her biri için girdi-çıkıtı boyutlarından herhangi birinde görece etkinsizliğin kaynaklarının ve miktarlarının belirlenmesi,
- Etkinliğe göre birimlerin sınıflandırılması,
- Karşılaştırılan birimlerin yönetimlerinin değerlendirilmesi,
- Birimlerin kontrolleri dışındaki program ve politikaların verimliliklerini değerlendirmek ve program etkinsizliği ile yönetsel etkinsizliği ayırt etmek,
- Değerlendirme altındaki birimler için kaynakların yeniden atanması amacıyla niceliksel bir temel oluşturulması. Bu yeniden atama politikalarının genel amacı, sınırlı kaynakları istenilen çıktılar üretmekte daha etkin kullanılabilecek birimler arasında değiştirmektir.
- Birimler arasındaki karşılaştırma ile doğrudan doğruya ilişkili olmayan amaçlar için etkin birimlerin ya da etkin girdi-çıkıtı ilişkilerinin belirlenmesi,
- Spesifik girdi-çıkıtı ilişkileri için yürürlükteki standartların gerçekleşen performansa göre incelenmesi ve gözden geçirilmesi,
- Önceki çalışmalardaki sonuçların karşılaştırılması.

Veri zarflama analizinin görece etkinliği ölçme şekli, iki aşamalı olarak kısaca şu şekilde özetlenebilir (Yolalan, 1993) :

- 1) Herhangi bir gözlem kümesi içinde en az girdi bileşimini kullanarak en çok çıktı bileşimini üreten en iyi gözlemleri (ya da etkinlik sınırını oluşturan karar birimlerini) belirler.
- 2) Söz konusu sınırı referans olarak kabul edip, etkin olmayan karar birimlerinin bu sınıra olan uzaklıklarını (ya da etkinlik düzeylerini) oransal olarak ölçer.

Veri zarflama analizinin matematiksel yapısı Charnes, Cooper ve Rhodes tarafından aşağıdaki kesirli programlama modeli yardımıyla oluşturulmuştur (Charnes, Cooper ve Rhodes, 1978 : 431 . 432).

6.5.1. CCR, BCC MODELİ

Girdi Yönlü CCR Modeli' nin dual ve primal hallerinin matematiksel modelleri aşağıdaki gibidir (Güler ve Ünal, 2001: 4) :

CCR Girdi Yönlü – Primal Modeli

$$\begin{aligned} \min z_0 &= \theta \\ \sum_{j=1}^n \lambda_j Y_{rj} - S_r^+ &= Y_{r0} \quad r = 1, \dots, s \\ \theta X_{i0} - \sum_{j=1}^n \lambda_j X_{ij} - S_i^- &= 0 \quad i = 1, \dots, m \\ \lambda, S^+, S^- &\geq 0 \end{aligned}$$

CCR Girdi Yönlü – Dual Modeli

$$\begin{aligned} \max w_0 &= \sum_{r=1}^s \mu_r Y_{r0} \\ \sum_{i=1}^m v_i X_{i0} &= 1 \\ \sum_{r=1}^s \mu_r Y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i X_{ij} &\leq 0 \quad j=1, \dots, n \\ \mu, v &\geq 0 \end{aligned}$$

Her iki modelde de s çıktı; m girdi ve n karar verici sayılarını göstermektedir.

BCC Modeli (1984)

- Etkin olmamanın teknik ve skaler ayrımını yapar.
- Verilen operasyon düzeyinde tam teknik etkinliği belirler.

Girdi Yönlü BCC Modelin CCR modelinde olduğu gibi dual ve primal şekilleri mevcuttur.

Her iki durum için matematiksel modeller aşağıdadır (Güler ve Ünal, 2001 : 13) :

BCC Girdi Yönlü Primal Modeli

$$\begin{aligned} \min z_0 &= \theta \\ \sum_{j=1}^n \lambda_j Y_{rj} - S_r^+ &= Y_{r0} \quad r = 1, \dots, s \\ \theta X_{i0} - \sum_{j=1}^n \lambda_j X_{ij} - S_i^- &= 0 \quad i = 1, \dots, m \\ \sum_{j=1}^n \lambda_j &= 1 \\ \lambda, S^+, S^- &\geq 0 \end{aligned}$$

BCC Girdi Yönlü Dual Modeli

$$\begin{aligned} \max w_0 &= \sum_{r=1}^s \mu_r Y_{r0} + u_0 \\ \sum_{i=1}^m v_i X_{i0} &= 1 \\ \sum_{r=1}^s \mu_r Y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i X_{ij} + u_0 &\leq 0 \quad j = 1, \dots, n \\ \mu, v &\geq 0 \\ u_0 &\text{ serbest} \end{aligned}$$

Dikkat edilirse modeller girdi yönlü CCR modellerine oldukça benzemektedirler. Primal modeldeki fark, λ 'ların toplamının 1'e eşit olmasıdır. Dual modele ise yeni bir değişken (u_0) eklenmiştir. Bu değişikliklerle etkinlik sınırının yapısı değişmiştir. CCR modelinde orijinden geçen etkinlik doğrusu BCC modelinde orijinden geçmek zorunda değildir. Bu yapısıyla BCC modeli CCR modelinden ayrılmaktadır. Modellerin diğer değişkenler açısından yorumunda bir farklılık yoktur.

6.5.2. MALMQUIST TFP ENDEKSİ

Malmquist TFP (Toplam faktör verimliliği) göstergesi iki gözlemin toplam faktör verimliliğindeki değişimini ortak bir birime olan uzaklıkları olarak ölçer. Bu endekse Malmquist ismi, uzaklık fonksiyonları yardımıyla endeks kurma fikrini ilk ortaya atan Sten Malmquist' den dolayı verilmiştir. Uzaklık fonksiyonu girdi ve çıktıların çok sayıda olduğu sektör analizlerinde, maliyet azaltması, kar arttırması gibi amaçları belirtmeden kullanılmaktadır.

Çıktıya göre uzaklık fonksiyonu:

$$d(x, y) = \min \{ \delta : (y / \delta) \in S \} \quad (S = \text{üretim sınırı})$$

Uzaklık fonksiyonu $d(x, y)$ ' nin alacağı değerler, y S sınırı üzerinde ise 1 ; y S içindeki etkin olmayan bir noktayı tanımlıyorsa >1 ; ve y vektörü S dışındaki mümkün olmayan bir noktayı tanımlıyorsa <1 olacaktır.

Malmquist TFP değişim endeksi:

$$m(Y_s, X_s, Y_t, X_t) = \frac{d^t(Y_t, X_t)}{d^s(Y_s, X_s)} \sqrt{\left[\frac{d^s(Y_t, X_t)}{d^t(Y_t, X_t)} \times \frac{d^s(Y_s, X_s)}{d^t(Y_s, X_s)} \right]}$$

Parantez içindeki terimler teknik değişimi, $\frac{d^t(Y_t, X_t)}{d^s(Y_s, X_s)}$ ise s ve t zamanlarındaki etkinlik

değişimini belirtir.

6.6. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE GİRDİ VE ÇIKTILARIN BELİRLENMESİ

Bankacılık sektörü ölçülmesi güç kavramları içinde barındıran bir sisteme sahiptir. Müşteri memnuniyetinin oldukça önemli olduğu hizmet sektörüne de giren bankacılık sisteminde, performans ölçümü ve sunulan hizmetin kalitesini tespit etmek zor olmaktadır. Bu sebeple de bankacılık sektöründe etkinlik ve verimlilik ölçmek mecburi olduğu kadar zordur. Karşılaşılan bu zorluklardan en önemlisi, analizlerde kullanılması için seçilecek girdi ve çıktıların tespitidir.

Girdiler ve çıktıların belirsizliği sorunu, bankacılık faaliyetinin niteliği ile ilgili üç farklı durumdan kaynaklanır (Ekren ve Emiral, 2002: 11).

1. Bankalar fiziki mal üretmez; ürettikleri esas olarak hizmettir ve bu hizmetin ölçülmesi ve hesaplanması da oldukça sorunludur.
2. Bankalar çok sayıda girdi ve çıktı kullanırlar.
3. Bankaların temel fonksiyonlarının tanımlanmasında güçlükler bulunmaktadır.

Bankacılık sektörünün girdi ve çıktılarının belirlenmesinde üretim ve aracılık olmak üzere iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bu çalışmada bankaların esas amacı olması nedeniyle, girdi olarak mevduat ve diğer kaynakları, çıktı olarak ise krediler ve benzeri diğer varlıkları alan aracılık yaklaşımı kullanılmıştır.

6.7. MODELİN UYGULANMASI VE ÇÖZÜMLENMESİ

Çalışmamızın bu bölümünde analize dahil ettiğimiz 3 kamu sermayeli, 10 özel sermayeli ve 12 yabancı sermayeli olmak üzere toplam 25 adet ticaret bankasının Eylül 2003-Eylül 2008 yıllık bilanço dönemleri için çıktı odaklı, Malmquist Dea (Veri Zarflama Analizi) etkinlik değerleri hesaplanmıştır. Böylece hangi sermaye yapısındaki bankaların yıllık bilançolar itibarıyla daha etkin olup olmadıkları karşılaştırılmıştır. Malmquist yaklaşımı sayesinde büyük ve küçük bankaları karşılaştırmak mümkün olmuştur. Modelde kullanılan bankaların listesi aşağıda verilmiştir:

Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Bankalar Listesi

	<i>Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları</i>
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
3	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O
	<i>Özel Sermayeli Mevduat Bankaları</i>
4	Akbank T.A.Ş.
5	Alternatif Bank A.Ş.
6	Anadolubank A.Ş.
7	Şekerbank T.A.Ş.
8	Tekstil Bankası A.Ş.
9	Turkish Bank A.Ş.
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
11	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

12	Türkiye İş Bankası A.Ş.
13	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
	<i>Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Bankalar</i>
14	Arap Türk Bankası A.Ş.
15	Citibank A.Ş.
16	Denizbank A.Ş.
17	Eurobank Tekfen A.Ş.
18	Finans Bank A.Ş.
19	HSBC Bank A.Ş.
20	ING Bank A.Ş.
	<i>Türkiye’de Şube Açan Yabancı Bankalar</i>
21	ABN AMRO Bank N.V.
22	Bank Mellat
23	Habib Bank Limited
24	Société Générale (SA)
25	WestLB AG

2003 - 2008 yılları bilanço dönemleri için sermaye yapısına göre ticaret bankalarının çıktı odaklı sabit getirili Malmquist etkinlik skor değerleri verilmiştir.

Tablo 4. 2003- 2008 Yılları Arasında Bankaların Etkinlik Değerleri

	Banka	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	0.591	0.621	0.639	0.546	0.566	0.610
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1.000	1.000	0.959	1.000	0.933	0.984
3	Akbank T.A.Ş.	0.973	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
4	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1.000	1.000	0.810	0.813	0.764	0.951
6	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	0.294	0.416	0.333	0.419	0.545	0.726
7	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	0.713	0.862	0.798	0.941	0.927	1.000
8	Finans Bank A.Ş.	0.948	1.000	1.000	1.000	1.000	0.942

9	Denizbank A.Ş.	0.806	0.881	0.862	0.829	0.778	0.896
10	ING Bank A.Ş.	0.745	0.629	0.756	0.859	0.812	1.000
11	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1.000	1.000	1.000	0.990	1.000	0.901
12	HSBC Bank A.Ş.	0.962	0.791	0.816	0.760	0.750	0.781
13	Şekerbank T.A.Ş.	0.470	0.585	0.442	0.421	0.605	0.645
14	Citibank A.Ş.	0.887	0.743	0.509	0.561	0.398	0.510
15	Anadolubank A.Ş.	0.746	0.722	0.677	0.568	0.732	0.825
16	Tekstil Bankası A.Ş.	0.947	1.000	0.958	1.000	1.000	1.000
17	Alternatif Bank A.Ş.	0.841	1.000	1.000	1.000	0.939	0.959
18	Eurobank Tekfen A.Ş.	0.471	0.627	0.517	0.553	0.579	0.660
19	ABN AMRO Bank N.V.	0.433	0.709	0.316	0.292	0.429	0.911
20	Turkish Bank A.Ş.	0.103	0.225	0.311	0.255	0.354	0.312
21	Arap Türk Bankası A.Ş.	1.000	0.089	0.077	0.109	0.263	0.236
22	Société Générale (SA)	0.381	0.792	0.613	0.417	0.502	1.000
23	WestLB AG	1.000	0.436	0.536	0.738	1.000	0.355
24	Bank Mellat	0.386	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
25	Habib Bank Limited	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Ortalama	0.748	0.765	0.717	0.723	0.755	0.808

Tablo 4' teki çözüm sonuçlarına göre amaç fonksiyonu ile etkinlik katsayısı 1' e eşit olan bankaların etkin oldukları tespit edilmiştir. Etkinlik değeri bir olan bankalar “etkin”, birden farklı hesaplananlar ise “etkin olmayan” bankalar olarak isimlendirilmiştir. Buna göre 2003 yılı için etkin bankalar; Türkiye İş Bankası, Garanti Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, TEB, Arap Türk Bankası, WestLB AG ve Habib Banktır. 2004 yılı için; İş Bankası, Akbank, Garanti Bankası, Bank Mellat, Habib Bank, Finans Bankası, Tekstil Bankası ve Alternatif Bankasıdır. 2005 yılında; Bank Mellat, Habib Bank, Alternatif, ING, Finans, Akbank ve

Garanti bankaları etkinlerdir. 2006' da; Mellat, Habib, Alternatif, Tekstil, Finans, İş, Akbank ve Garanti Bankası. 2007' de Mellat, Habib, WestLB AG, Tekstil, TEB, Finans, Akbank ve Garanti Bankalarıdır. Analizimizde değerlendirilen son yıl olan 2008 için; her yıl etkin olan Bank Mellat ve Garanti Bankası, Habib Bank, Akbank ve ayrıca altı yıllık analiz sonucu ilk defa etkin olarak tanımlanan Soci t  G n rale (SA) bulunmaktadır.

Tablodaki ilgi çekici noktalar; özel sermayeli mevduat bankalarının kamusal sermayeli mevduat bankalarına göre daha etkin olduğu gerçeği ve Türkiye' de Şube açan yabancı bankalardan olan İran ve Pakistan kökenli iki bankanın altı yıllık analizimizde diğerlerine kıyasla etkin olmasıdır. Analiz sonucunda özellikle Garanti Bankası, Akbank ve İş Bankası' nın etkinlik açısından önde gelen bankalar olduğu kesinleşmiştir. Bankaların sermaye yapısında kamu otoritesi olmasının etkinliği azaltıcı bir etkisi olduğundan bahsedilebilir. Bunun yanında sermaye açısından yabancı sermayeye sahip olmanın etkinliği arttırıcı bir sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bankaların  l ek büyüklüğünün artması etkinlik değerlerine olumlu katkı sağlamaktadır. En etkin bulunan bankaların büyük ölçekli olan bankalar olduğu Garanti Bankası ve İş Bankası  rnekleleriyle kanıtlanmıştır. Bu sonuçlar ışığında küresel mali krizden en az etkilenecek bankaların özel sermayeli Garanti ve İş Bankaları ile  lkemizde Şube açmış yabancı bankalardan olan İran kökenli Bank Mellat ve Pakistan bankası olan Habib Bank olacağı öngörülebilir.

6.8. DEĞERLENDİRME

Veri zarflama analizi kullanılarak banka sistemimizin 2003- 2009 dönemine ait performansının değerlendirilmesini amaçlayan bu analizde elde edilen bulgulara topluca bakıldığında çeşitli yorumlara ulaşılabılır.

Tipik bir oligopolcü yapı özelliği gösteren Türk Banka sisteminde ileri derecede bir yoğunlaşma gözlenmektedir (Armağan Tarım, 2001: 159). Analiz kapsamına dahil edilen 25 adet ticaret bankasının kamu- özel ayırımına göre dağılımına bakıldığında da yoğunlaşma gözlenebilir. 25 bankanın 3  deti kamu, 10 tanesi özel sermayeli mevduat bankası ve 12 tanesi yabancı bankalardır. Özel sektöre ait  c bankanın seçilen dönemlerde genel olarak etkin oldukları saptanmıştır. Bununla beraber özel sektörde değişmez etkin bankaların (Garanti Bankası, Akbank, İş Bankası) yanında her yıl değişen 5- 6 adet farklı özel sektöre ait bankaların (Yapı Kredi Bankası, Finans Bank, Alternatif Banka, Tekstil Bankası) yer aldığı görülmüştür. Analiz, Garanti Bankası dışında hiçbir özel sektör bankasının seçilen

dönemlerde tam etkin duruma gelemediğini göstermektedir. Bu gösterge, özel sektör bankalarındaki dinamik sürecin kanıtı sayılabilir.

Yaptığımız çalışma, seçilen yıllar itibariyle seçilen bankaların etkinlik farkının ölçek etkinliğindeki büyük farklardan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Büyük ölçekli özel sermayeli mevduat bankalarının etkinliğe ulaşmakta kolaylık sağladığı fakat özellikle kamusal sermayeli bankaların ölçek büyüklüğünün etkinsizlik kaynağını oluşturduğu açıkça görülmektedir.

7. SONUÇ

Dayanıklı ve güçlü bir ekonominin varlığı sağlıklı çalışan ve büyüyen finans sistemi ile mümkündür. Türkiye’ de, finansal sektörün temelini bankacılık sistemi oluşturmaktadır. Bunun sebebi; finansal kaynakların çok büyük bir bölümünün bankalar tarafından toplanması ve onlar tarafından kullanılmasıdır. Finansal sektör, mali kaynakların elde edilmesi ve kişilere yöneltilmesinde piyasa yapısının beyni durumundadır. Ülkemiz finansal sektörünün etkin ve sağlıklı olarak çalışmasında yapılacak doğru analizlerin ve dünyadaki ekonomik durumun takip edilerek, sonuçlara varılmasının büyük bir önemi bulunmaktadır. Devamlılığı olan, verimli ve büyüyen bir finans sektörünün oluşturulması, bu sisteme duyulan güvene ve politik istikrara bağlıdır.

Bankacılık krizlerinin ve finansal krizlerin çözümü, ülkedeki genel ekonomide iyileşme, problemlerinin hızlı ve gerçekçi bir yaklaşımla ele alınması ve borçların yeniden düzenlenmesine dair programların işbirliği halinde yürütülebilmesi, mali bünyesi zayıf bankaların sistemden çıkarılması gibi birçok faktöre bağlı olarak işleyen bir süreçtir.

Krizleri önlemek için; piyasalarda şeffaflığın sağlanması, belli finansal standartların belirlenmesi, sermaye düzeyinin artırılması, bankacılık sisteminde denetim ve gözetimin etkin hale getirilmesi, merkez bankası rezervlerinin yeterli düzeye getirilmesi ve en önemlisi, gerçekçi ve geniş kapsamlı ekonomik politikaların tercih edilmesi gerekmektedir.

Mortgage krizi sonrasında yeni finansal yapılandırmaların tüm dünyada gündeme gelmesiyle birlikte yönetsel yapı ile piyasa yapısının güçlendirilmesine ilişkin birçok reform çalışması başlatılmıştır. Bilanço dışı kalemlerin muhasebeleştirilmesi ve kamuoyuna açıklanması, menkul kıymetleştirme süreçlerinin iyileştirilmesi, kredi derecelendirme süreçlerinin güvenli hale getirilmesi, risk analizlerinin geliştirilmesi, otoriteler arasında bilgi

paylaşımı ve işbirliğinin geliştirmesi ile sermaye yeterliliği ve likidite yönetimine ilişkin standartların belirlenmesi gündeme gelmiştir. Bu uygulamaların benzerlerinin Türkiye için, 2001 krizinde uygulanmış olması, alınan önlemlerin yapı bakımından benzerliği Türk bankacılık sektörünün 2008 mortgage krizinde güçlü konumda olmasını sağlamıştır.

Küresel mali kriz sonrasında bankacılık sektöründe alınması gereken önlemler arasında;

- Mal varlığına ilişkin kredi riski bilgisinin iletilmesinde yaşanan sorunların aşılması,
- Bankaların risk yönetimini doğru yapması,
- Kredi derecelendirme kuruluşlarının gözden geçirilmesi
- Birincil ve ikincil piyasa araçları arasındaki yapının pekiştirilmesinin sağlanması,
- Denetleyici otoritelerin piyasaları ve finansal kurumları izleme yöntemlerini geliştirmesi,
- Denetleyici otoriteler arasındaki uluslararası işbirliğinin sağlanması, yer almaktadır.

Küreselleşme olgusu nedeniyle, ulusal ya da uluslararası durumlardan kaynaklanan olumsuzlukların finans sektöründen başlayıp tüm sektörleri etkileyebildiği bir ortamda, finansal piyasaların kalitesini ve güvenilir niteliğini yitirmemesi, bankacılık sektörünün ekonominin ihtiyaçlarını karşılayacak yapıya kavuşacak şekilde gelişmesi daha da büyük önem taşımaktadır.

Etkin bir finansal sistem; tasarrufların çok farklı kaynaklardan toplanması ve verimli alanlarda kullanılmasını sağlar. Sonuç olarak; bankalar açısından krizle birlikte en büyük sıkıntı da krizin reel sektöre olumsuz etkilerinden dolayı kredilerin geri dönüşünde yaşanmaktadır. Bu kapsamda da mevcut kredilerin denetim ve kontrolü, yeni verilecek olan kredilerde de sağlıklı ve güvenilir bilgilere dayalı olarak yapılacak analizin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaptığımız araştırma ve analiz ülkemiz bankacılık sektörünün anlaşılması ve küresel mali kriz döneminde yol aydınlatıcı niteliktedir. Veri zarflama analizi türünden etkinlik ölçen analizlerle yapılan araştırmaların küresel mali kriz içinde bulunan ve bir yandan da Avrupa Birliği üyesi olmayı hedefleyen ülkemiz ekonomisi için de önemi açık bir gerçektir.

EK: 1

Results from DEAP Version 2.1

Instruction file = ay.ins

Data file = ay.dta

Output orientated Malmquist DEA

DISTANCES SUMMARY

year = 1

firm crs te rel to tech in yr vrs

no. ***** te

t-1 t t+1

1	0.000	0.153	0.130	0.591
2	0.000	0.375	0.318	1.000
3	0.000	0.488	0.413	0.973
4	0.000	0.528	0.447	1.000
5	0.000	0.493	0.418	1.000
6	0.000	0.152	0.129	0.294
7	0.000	0.370	0.313	0.713
8	0.000	0.419	0.355	0.948
9	0.000	0.301	0.255	0.806
10	0.000	0.285	0.241	0.745
11	0.000	0.308	0.306	1.000
12	0.000	0.413	0.349	0.962
13	0.000	0.157	0.140	0.470
14	0.000	0.350	0.296	0.887
15	0.000	0.376	0.318	0.746
16	0.000	0.552	0.467	0.947
17	0.000	0.333	0.282	0.841
18	0.000	0.182	0.175	0.471
19	0.000	0.314	0.282	0.433

20	0.000	0.070	0.059	0.103
21	0.000	1.000	2.165	1.000
22	0.000	0.166	0.306	0.381
23	0.000	1.000	1.745	1.000
24	0.000	0.339	0.292	0.386
25	0.000	0.220	0.389	1.000

mean 0.000 0.374 0.424 0.748

year = 2

firm	crs te rel to tech in yr			vrs
no.	*****			te
	t-1	t	t+1	
1	0.239	0.202	0.153	0.621
2	0.530	0.449	0.340	1.000
3	0.808	0.684	0.519	1.000
4	0.827	0.700	0.531	1.000
5	0.648	0.549	0.416	1.000
6	0.344	0.291	0.221	0.416
7	0.713	0.604	0.458	0.862
8	0.616	0.521	0.395	1.000
9	0.579	0.490	0.372	0.881
10	0.370	0.313	0.237	0.629
11	0.632	0.535	0.406	1.000
12	0.539	0.456	0.346	0.791
13	0.278	0.235	0.178	0.585
14	0.471	0.398	0.302	0.743
15	0.506	0.428	0.325	0.722

16	0.805	0.681	0.517	1.000
17	0.528	0.451	0.339	1.000
18	0.279	0.285	0.183	0.627
19	0.675	0.571	0.433	0.709
20	0.198	0.167	0.127	0.225
21	0.089	0.079	0.057	0.089
22	0.286	0.471	0.398	0.792
23	0.506	0.428	0.325	0.436
24	1.182	1.000	0.759	1.000
25	0.585	1.000	1.681	1.000
mean	0.529	0.480	0.401	0.765

year = 3

firm	crs te rel to tech in yr			vrs
no.	*****			te
	t-1	t	t+1	
1	0.361	0.274	0.273	0.639
2	0.658	0.499	0.503	0.959
3	1.043	0.792	0.773	1.000
4	0.849	0.644	0.649	1.000
5	0.574	0.436	0.447	0.810
6	0.270	0.205	0.208	0.333
7	0.834	0.632	0.616	0.798
8	0.663	0.503	0.528	1.000
9	0.646	0.490	0.509	0.862
10	0.509	0.386	0.405	0.756
11	0.761	0.577	0.599	1.000

12	0.625	0.474	0.492	0.816
13	0.223	0.169	0.181	0.442
14	0.387	0.294	0.306	0.509
15	0.470	0.357	0.374	0.677
16	0.781	0.593	0.614	0.958
17	0.595	0.452	0.478	1.000
18	0.309	0.234	0.249	0.517
19	0.364	0.276	0.272	0.316
20	0.297	0.225	0.233	0.311
21	0.102	0.077	0.075	0.077
22	0.519	0.432	0.588	0.613
23	0.695	0.528	0.511	0.536
24	1.562	1.000	1.361	1.000
25	0.613	0.855	1.163	1.000

mean 0.588 0.456 0.496 0.717

year = 4

firm	crs te rel to tech in yr			vrs
no.	*****			te
	t-1	t	t+1	
1	0.331	0.323	0.285	0.546
2	0.699	0.692	0.611	1.000
3	1.032	1.000	0.882	1.000
4	1.003	0.991	0.874	1.000
5	0.672	0.680	0.605	0.813
6	0.416	0.411	0.363	0.419
7	0.971	0.940	0.828	0.941

8	0.621	0.648	0.582	1.000
9	0.610	0.626	0.560	0.829
10	0.513	0.536	0.482	0.859
11	0.646	0.672	0.603	0.990
12	0.582	0.597	0.534	0.760
13	0.201	0.212	0.191	0.421
14	0.416	0.430	0.385	0.561
15	0.425	0.440	0.394	0.568
16	0.969	0.988	0.881	1.000
17	0.539	0.569	0.514	1.000
18	0.397	0.414	0.372	0.553
19	0.291	0.282	0.248	0.292
20	0.234	0.242	0.216	0.255
21	0.100	0.097	0.085	0.109
22	0.228	0.273	0.242	0.417
23	0.702	0.696	0.614	0.738
24	0.943	1.000	0.906	1.000
25	0.456	0.621	0.492	1.000
mean	0.560	0.575	0.510	0.723

year = 5

firm	crs	te	rel to tech	in yr	vrs
no.	*****				te
	t-1	t	t+1		
1	0.408	0.359	296.275	0.566	
2	0.735	0.648	523.262	0.933	
3	1.139	1.000	826.095	1.000	

4	1.136	1.000	811.683	1.000
5	0.821	0.724	582.939	0.764
6	0.618	0.545	444.612	0.545
7	1.055	0.927	765.600	0.927
8	0.693	0.622	469.661	1.000
9	0.593	0.531	404.788	0.778
10	0.584	0.524	396.620	0.812
11	0.748	0.670	509.046	1.000
12	0.580	0.519	395.830	0.750
13	0.389	0.349	261.736	0.605
14	0.389	0.346	270.619	0.398
15	0.542	0.487	365.657	0.732
16	0.983	0.879	670.433	1.000
17	0.635	0.572	426.342	0.939
18	0.551	0.494	374.936	0.579
19	0.483	0.428	338.363	0.429
20	0.376	0.336	259.878	0.354
21	0.251	0.220	182.008	0.263
22	0.369	0.312	172.491	0.502
23	1.263	1.000	451.063	1.000
24	1.105	1.000	732.539	1.000
25	0.242	0.192	56.772	1.000
mean	0.668	0.587	439.570	0.755

year = 6

firm	crs	te	rel	to	tech	in	yr	vrs
no.	*****							te
	t-1	t	t+1					

1	0.098	0.436	0.000	0.610
2	0.214	0.765	0.000	0.984
3	0.244	0.949	0.000	1.000
4	0.253	0.953	0.000	1.000
5	0.247	0.831	0.000	0.951
6	0.170	0.710	0.000	0.726
7	0.220	1.000	0.000	1.000
8	0.285	0.646	0.000	0.942
9	0.272	0.677	0.000	0.896
10	0.354	0.642	0.000	1.000
11	0.319	0.550	0.000	0.901
12	0.258	0.540	0.000	0.781
13	0.222	0.442	0.000	0.645
14	0.166	0.396	0.000	0.510
15	0.309	0.510	0.000	0.825
16	0.324	0.904	0.000	1.000
17	0.363	0.591	0.000	0.959
18	0.192	0.615	0.000	0.660
19	0.249	0.891	0.000	0.911
20	0.129	0.261	0.000	0.312
21	0.157	0.210	0.000	0.236
22	0.970	1.000	0.000	1.000
23	0.338	0.349	0.000	0.355
24	0.590	1.000	0.000	1.000
25	0.429	0.562	0.000	1.000
mean	0.295	0.657	0.000	0.808

[Note that t-1 in year 1 and t+1 in the final year are not defined]

KAYNAKLAR

1. ARICAN, E., 2002. Gelişmekte Olan Ülkelerde İstikrar Politikaları: Türkiye, Kardeşler Matbaası, İstanbul, 164s.
2. Ateş, Kamil (2005), “Amerika Birleşik Devletlerinde Mortgage Uygulamasında Vergi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:285, Mayıs, ss.50-53.
3. Axford, Barrie (1995), **The Global System**, New York, St. Martin’s Press.
4. Aydoğan, K., Çapoğlu, G., (1989), .Bankacılık Sisteminde Etkinlik ve Verimlilik Uluslararası Bir Karşılaştırma., Milli Prodüktivite Merkezi yayınları, Yayın No : 397.
5. Bal, Harun (1998), “Güneydoğu Asya Ülkeleri, Dış Borç Krizi ve Gelişmekte Olan Ülkeler”, **Ekonomi Başak Dergisi**, Yıl:22, Sayı:101, (Eylül/Ekim), s.98-105.
6. BDDK, 2002, “ Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu” [http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlar ve raporlar/rapor/yapilandirma programi/BSYYP_GR_0602.doc](http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlar_ve_raporlar/rapor/yapilandirma_programi/BSYYP_GR_0602.doc) (18.11.2005).
7. Caves, D.W., L.R. Christensen ve W.E. Diewert, "Multilateral comparisons of output, input, and productivity using superlative index numbers," *Economic Journal*, Vol.92, 1982, pp.73-86.
8. Caves, D.W., L.R. Christensen ve W.E. Diewert, "The economic theory of index numbers and the measurement of input, output and productivity," *Econometrica*, Vol.50, 1982, pp.1393-1414.
9. Charnes, A., W., W., Cooper, Rhodes, E., (1978), .Measuring The Efficiency Of Decision Making Units., *European Journal of Operational Research*, Vol. 2, 429 . 444.
10. CORNFORD, A., KREGEL, J., 1996, “Globalisation, Capital Flows And International Regulation”, *Global Capital Flows in Economic Development*, The Jerome Levy Economic Institute of Bard College.
11. ÇAĞLAR, Ü., 2003. Döviz Kurları Uluslararası Para Sistemi ve Ekonomik İstikrar, Melisa Matbaacılık, İstanbul, 165s.
12. Çolak, Ö., F., Altan, Ş., (2002), .Toplam Etkinlik Ölçümü : Türkiye.deki Özel ve Kamu Bankaları İçin Bir Uygulama., *İşletme ve Finans*, Sayı : 196, 45 . 55.
13. Dorukkaya, Şakir-Yılmaz H.Hakan (1999), “Liberalizasyon Politikaları Aşırı Borçlanma Sendromu ve Arkasından Yaşanan Finansal Krizler (Şili ve Meksika Deneyimleri), **Yaklaşım Dergisi**, Yıl:7, Sayı:75, (Mart-), s.122-127.
14. DUMAN, K., 2002b. “Finansal Krizlerin Nedenleri, Etkileri ve Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, *Finans-Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi*, ss.38-50.

15. Dünya Bankası, (2009) Global Economic Prospects,
16. EDWARDS, S., 2001. "Does the Current Account Matter?", National Bureau of Economic Research Working Papers, No:8275, ss.1-71.
17. Ekren, N., Emiral, F., (2002), .Türk bankacılık Sistemindeki Etkinlik Analizi (Veri Zarflama Analizi Uygulaması)., Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl : 4, Sayı : 24, Sayfa : 6 . 27.
18. ERÇEL, G., 2000. "Küreselleşme ve Uluslararası Finansal Gelişmeler", f17. Asya Bankalar Birliği Genel Kurulu, 2, İstanbul, Türkiye.
19. Erdoğan, Bülent, 2006. "Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizler ve Finansal Kriz Modelleri" Yüksek Lisans Tezi.
20. Erdönmez, Ataman Pelin (2009), "Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi", Bankacılar Dergisi, Sayı 68, ss. 85.
21. Erdönmez, A.P. , 2001 "Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasında Teorik Yaklaşım", Bankacılık Araştırma Grubu Çalışma Raporu, ss. 1-15.
22. Erkut, H., Polat, S., (1993), .Türk Sanayi.nde Verimlilik Analizi İçin Simülasyon Modeli., Yayınlanmamış Araştırma Projesi Raporu, İTÜ, İstanbul.
23. Ertan, Fikret (1998), "Rusya'nın Kafası Karışık", **Zaman**, 31 Mayıs, s.8.
24. Freeman, Alan (1998), "Dünyanın Sonunun Sonu mu?", Çev:Sungur Savran, **İktisat Dergisi**, Sayı:385, (Aralık), s.54-65.
25. Gülcan Y. ve Diğerleri, "2001, 2000-2001 Ekonomik Programları ve Kriz: Bütçe, Bankacılık, Özelleştirme ve Kur Politikaları, İşletme Fakültesi, Çalışma Metinleri Serisi No:01/01, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, 52 s.
26. GÜLER, H., ÜNAL, M. (2001), "Etkinlik Analizi Karar Destek Sistemi (ETAKDS) v1.0", Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, Araştırma Projesi, Ankara
27. GÜLOĞLU, B., ALTUNOĞLU A, 2002. "Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri", İstanbul Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı:27, s.3.
28. GÜVEN, S., 2001. "Sermaye Hareketlerinin Nedenleri, Etkileri ve Türkiye Örneği", İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, ss. 1-18.
29. IMF (1998), **World Economic Outlook and International Capital Markets**, Interim Assesment, December.

30. İŞERİ, M., AKTAŞ, Z., 2005. "İMKB'de Yabancı Portföy Yatırımlarındaki Hareketler (1997-2005 Dönemi)", 1-3, <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/muge1.doc>, (25.09.2005).
31. Karabıyık, E.L., 2004, "Küreselleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Etkileri, Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa, 196 s.
32. Karacaer, Ş., (1998), .Antalya Yöresindeki 4 ve 5 Yıldızlı Otellerde Toplam Etkinlik Ölçümü : Bir Veri Zarflama Analizi Uygulaması., Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, Ankara.
33. Karsak, E., İşcan, E., F., (2000), .Çimento Sektöründe Göreli Faaliyet Performanslarının Ağırlık Kısıtlamaları ve Çapraz Etkinlik Kullanarak Veri Zarflama Analizi ile Değerlendirilmesi., Endüstri Mühendisliği Dergisi, Cilt : 11, Sayı : 3, 2 . 10.
34. KÖHLER, H., 2002, "Working for a Better Globalization", Washington, Canadian Conference of Catholic Bishops.
35. Malmquist, S., "Index numbers and indifference curves," Trabajos de Estatistica, Vol.4, 1953, pp.209-242.
36. McLaughlin, P., Coffey, C., S., (1990), .Measuring Productivity in Services., International Journal of Service Industry Management, Vol: 1, 46 . 64.
37. MISHKIN, F., 1996. "Lessons From the Asian Crisis", NBER Working Papers, 1-2, <http://www.nber.org/papers/w7102> (10.10.2005).
38. Mittelman, James H.(1997), "The Dynamics of Globalization", **Globalization:Critical Reflections**, Ed:James H. Mittelman, London, Lynne Rienner Publishers, , s.1-19.
39. Mor, Hıdır (1998), "Kriz ve fırsatlar, *Dış Ticarete Durum Dergisi*, Sayı:40, (Aralık-), s.6-13.
40. OECD,(2009), Economic Surveys- United States, www.oecd.org
41. OECD, (2009), Economic Surveys- Euro Area, www.oecd.org.
42. PAZARBAŞIOĞLU, C. , 2003. "Yeniden Yapılandırma Programına Genel Bakış", BDDK
43. Toplantıları – IV. Krizden İstikrara Doğru Bankacılık Sektörü, İstanbul, Türkiye.
44. Pilbeam, Keith (1998), **International Finance**, Second Edition, London, Macmillan Pers Ltd.

45. SEYİDOĞLU, H., 2003. “Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri”, Doğu Üniversitesi Dergisi, 4(2), ss.141-156.
46. STIGLITZ, E.J., 2002. Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı, Çev.: A. Taşçıoğlu, D. Vural, Plan B Yayınları, İstanbul. 298 s.
47. ŞİMŞEK, M., 2004, “Finansal Küreselleşmenin Ekonomik Krizler Üzerindeki Etkileri ve Örnek Kriz Ekonomileri”, Finans-Politik&Ekonomik Yorumlar Dergisi, ss.63-73.
48. Tarım, A., (2001), .Veri Zarflama Analizi : Matematiksel Programlama Tabanlı Görelî Etkinlik Ölçüm Yaklaşımı., Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Araştırma / İnceleme / Çeviri Dizisi : 15, Ankara
49. TBB (Türk Bankalar Birliği) 2001. Bankacılık ve Araştırma Grubu Raporu: Son Dönemde Bankacılık Alanında Gerçekleştirilen Yasal ve Düzenleyici Değişiklikler 1999-2001”, Ankara, 18s.
50. Turan, Kamil (1994), “Küreselleşen Çağımız ve Çalışma Hayatı”, **Kamu-İş Dergisi**, Cilt:3, Sayı:3, (Ocak),s.1-10.
51. Uludağ İlhan (1998), “1990 Sonrası 2. Krizi Yaşayan Rusya-1”, **İ.T.O. Gazetesi**, 16.10, s.4
52. Yolalan, R., (1993), .İşletmeler Arası Görelî Etkinlik Ölçümü., Milli Produktivite Merkezi Yayınları, 483, Ankara.
53. ZENCİRKIRAN, M., 2001. “Küreselleşme : Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, İş-Güc, <http://www.isguc.org/memet2.htm>, (10.08.2005).
54. <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/460082.asp>
55. <http://www.genbilim.com/content/view/1410/89/>
56. <http://www.haberbilgi.com/haber/ekonomi/sta-0202/arjantin.html>
57. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sur-vey/2001/121001.pdf>
58. http://news.bbc.co.uk/hi/english/business/newsid_1726000/1726265.stm
59. http://tr.wikipedia.org/wiki/1997_Do%C4%9Fu_Asya_Mali_Kriz

ABSTRACT

The existence of strong and stable economy that is configured correctly, have a strong guarantee and national currency is possible with a sound financial sector. Banking sector is a key sector for building the structure.

Financial crisis for the global economy has an important place. For the national economy experienced a global crisis has caused serious consequences. Also affected by globalization and the international financial markets with all the upgrade easier crisis to other countries has been spreading.

Although the banking sector in countries affected by international crisis being, it does not appear possible to immunize, Turkey in developing countries, the banking structure in the position on this issue is one of the powerful countries. Robust banking sector in the country, especially after the 2001 crisis and the economic measures in the configurations that result from the global financial crisis in Turkey has played an important role in the emergence of the less harm.

In this study, the global financial crisis, its impact on the world banking sector by way of the effects of the crisis is examined in the Turkish banking sector. Moreover, the analysis of the sector data with envelopes financial efficiency and productivity analysis has been based on balance sheet.

Key Words: *Global financial crisis, the banking sector, the data envelope analysis.*